

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ. ΣΑΤΗΡ

Η

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

— 1913 —

ΤΥΠΟΙΣ ΧΡ. ΜΑΥΡΙΔΟΥ

ΕΝ ΜΕΡΣΙΝΗΙ

5389

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ. ΣΑΤΗΡ

Η

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

— 1913 —

ΤΥΠΟΙΣ ΧΡ. ΜΑΥΡΙΔΟΥ

ΕΝ ΜΕΡΣΙΝΗΙ

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΛΛΗΝ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

“Οτι οὐδέποτε παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἐλήφθη σοβαρὰ καὶ ἐπισταμένη μέριμνα περὶ τῆς τῶν ἐν Τουρκία ἑλληνοπαίδων ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως, εἶνε γενικῶς παραδεγμένον. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐν τῷ μεγίστῳ αὐτῶ τῶν καθηκόντων των ὑστερήσαντες ἀρμόδιοι δὲν θὰ τολμήσουν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ ἐναντίον. Οὐδὲ ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐν γένει εἰς ὅλα τὰ ἐθνικὰ ζητήματα οὐδεμία ἐγένετο ἀπόπειρα μεταρρυθμίσεως παλαιῶν συστημάτων καὶ προαιωνίων συνηθειῶν, συμφώνως μὲ τὴν πρόοδον καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξέλιξιν τοῦ τελευταίου αἰῶνος.

Ὁ 19ος αἰὼν εἶδε συγκροτούμενα κράτη ἀπὸ μικρὰς ἡγεμονίας καὶ ἀνεξαρτήτους πόλεις, εἶδε Βασιλεία συγκροτούμενα εἰς αὐτοκρατορίας, εἶδεν ἔθνη ὑπὸ τὸν ἄνεμον τοῦ ἐθνισμοῦ ἐξεγειρόμενα ὑπὸ κοινῆς ἰδέας ὁμοεθνῶν συναγεμῶν, εἶδε πολιτείας καὶ φυλάς συγκεντρουμένας ὑπὸ ἐν Κέντρον, ὑπὸ ὁμοίομορφον σύνταξιν, εἶδεν αὐτὰ τὰ ποικιλώνυμα μουσουλμανικὰ ἔθνη ὑπὸ τὸν Τοῦρκον χαλίφην στενῶς συνασπιζόμενα, ἀλλ’ ἐν μόνον δὲν ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὴν συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος μεταβολὴν τοῦ αἰωνοπαραδότου καθεστώτος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἥτις ὡς αἱ Ἄλπεις καὶ τὰ Χιμαλάια ἴστανται ὑπερῆφανος θεατῆς αἰῶ-

νων και καταστροφῶν παρερχομένων, ἀλλὰ μένει ἀναλλοίωτος και ἀπαράλλακτος! Αἱ τὴν διοικοῦσαν ἡμᾶς Ἐκκλησίαν κυβερνῶσαι παραδόσεις και τῆς γῆς αὐτῆς ἀρχαιότεραι δὲν θὰ μεταρρυθμισθῶσι ἢ μεταβαλλομένης και αὐτῆς τῆς Γῆς. Οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι και αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκτάσεις και αἱ ἐκδηλώσεις φαίνονται μὲν συμφωνότεραι πρὸς τὰς νεωτέρας προόδους ἀλλὰ τὸ πνεῦμα εἶνε τὸ αὐτὸ μετὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ Πορφυρογεννήτου και τοῦ Παλαιολόγου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τυπικὸν ἀπαρεγγλῆτως τηρούμενον ἐν εικοστῷ αἰῶνι φαίνεται ἐνθῦμιον μυθικῆς ἀρχαιολογίας, τὸ αὐτοκέφαλον τῶν Πατριαρχείων και τὸ ἀνεξάρτητον τῶν κατὰ τόπους Μητροπόλεων ὑπομιμνήσκον αἰῶνας ἀσυγκοινωνίας και ἀνεπικοινωνίας ἢ ἰφισταμένη εἰσέτι ἀναρχικὴ χειραφέτησις τῶν ἐκασταχοῦ Κοινοτήτων, ῥυθμιζόντων τὸ καθ' ἑαυτὰς κατ' ἴδιον ἐκάστη ῥυθμὸν εἰζῆ και αὐθαιρέτως ἐξ οὗ και ἡ παρατηρουμένη ποικιλότυπος και ποικιλόμορφος ἀνατροφή και μόρφωσις τῶν ἐν Τουρκίᾳ διεσπαρμένων ἑλληνοπαίδων, εἰσι βεβαίως συστήματα και καθεστῶτα παράχρονα και παράχρδα, πρὸς πείσμα και φανταστικὴν συντηρητικότητα τῆς κοινωνικῆς και ἐθνικῆς ἐξελίξεως και διαμορφώσεως τῶν καιρῶν και τῶν ἐθνικῶν τοῦ κόσμου, εὐλαβῶς διατηρούμενα. Καὶ ὁ μὸς ὑπὲρ πάσας τὰς φυλάς τῆς ὑψηλίου ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς τὸ ἡμέτερον ἐν Τουρκίᾳ ἔθνος εἶχε και ἔχει πάντοτε ἀνάγκην συγκεντρώσεως, συσπειρώσεως, ὁμοειδοῦς και ὁμοτρόπου ἀναπτύξεως και μορφώσεως ὅπως ὁμοιομόρφως διαπαιδαγωγηθῆ και ὁμοφρόνως ἀναπτυνθῆ, ἐκλείψων δὲ αἱ ἀνόητοι και χαμαίζηλοι αὐταὶ τοπιστικαὶ ἰδέαι, αἱ τινες τόσον ὀλεθρίως ἐπηρεάζουσι τὴν σύσφιξιν και συνενόησιν πάντων τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς ὀλομελείας. Οἱ νησιῶται και οἱ παράλιοι δὲν πρέπει νὰ περιφρονοῦν τοὺς ἐσωμερίτας, οὔτε οἱ τὴν γλῶσσαν ἀρχαίζοντες Ποντικοὶ και Χάλυβες νὰ ὑποβλέπουν τοὺς Τουρκοφώνους ὡς ἀλλογενεῖς, ἀλλ' οὔτε οἱ Κύπριοι νὰ ἀποφεύγουν τοὺς Ἀνατολίτας και οἱ οἱ ἐκεῖνους. Καὶ συνοικέσια σήμερον ἀκόμη σπανίως γίνονται μεταξύ ὄλων αὐτῶν τῶν τοπιστικῶν ἑλλήνων, διότι και τὰ τυχόν γινόμενα λόγῳ διαφόρου ἀνατροφῆς και ἀντιλήψεως, μοιραίως ἀτυχοῦσιν. Ἀφίνομεν κατὰ μέρος τὴν ἐ-

σωτερικὴν τῆς ἐκκλησίας μεταρρυθμισιν, μὴ ὄντες ἄρμόδιοι ν' ἀποφάνθωμεν γνώμην ἐλευθέρως, διότι ὑπεύθυνοι αὐτῶν δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ λαϊκοὶ, ὑπαρχόντων τῶν κληρικῶν μόνων ἀρμοδίων, ἀλλὰ και ὑπευθύνων ἀπέναντι Θεοῦ και ἀνθρώπων. Οἱ Σεβασμοὶ ἡμῶν ἀρχιθῦται και ποιμένες δὲν εἶχον φαίνεται ἔως τώρα οὔτε τὸ ρηξικέλευθον θάρρος οὔτε τὴν πεποιθῆσιν ἀλλ' οὔτε ἴσως και τὰ ἀναγκαῖα προσόντα διὰ μίαν τοιαύτην σοβαρὰν πρωτοβουλίαν και ἐπιτυχῆ μεταρρυθμισιν. Ἄλλὰ παρὰ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας τῆς διοικούσης ἡμᾶς και ἐθνικῶς και κοινωνικῶς δικαιούμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν ἐνεργεῖαν και δρασιν ἐθνοπρεπῆ και προοδευτικὴν, σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις και τὰς συνθήκας τῶν καιρῶν και περιστάσεων και τὰς ἀνάγκας και τὰς ἀξιώσεις ὀλοκληροῦ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τὰ τελευταῖα πολιτικὰ γεγονότα ἀπῆλλαξαν και θὰ ἀπαλλάξουν ἀκόμη τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν Κέντρον ἀπὸ ἄλλου εἶδους βαρείας φροντίδας και καθημερινὰς μερίμνας. Καιρὸς πλέον και ἀνάγκη ἐπιβαλλομένη και ἐπείγουσα ν' ἀφήσωμεν πάντες ἀπὸ τοῦ ἐθναρχοῦ μέχρι τοῦ μικροτέρου ἐνορίτου τὰς σχολαστικὰς συζητήσεις ἐπὶ ἀνοήτων και παρεκτινῶν ἔξεων και συνηθειῶν, νὰ πατάζωμεν τὰς μικροπρεπεῖς και εὐτελεῖς ἐγωιστικὰς βλέψεις και ἀντιζηλίαις, μετὰ ζήλου δὲ και εὐλαβείας ἐπιδοθῶμεν πάντες ὑπὸ τὴν πρωτοστασίαν και πρωτοβουλίαν τῶν ἀρχηγῶν, ἐπὶ τὸ ἡρίκλειον ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς και ὁμοιομόρφου και ἑλληνοπρεποῦς ἀναδιοργανώσεως και διαρρυθμίσεως πάντων τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν και Κοινοτήτων συμφώνως μετὰ τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν προνόμια ἀναλόγως τῶν νεωτέρων συνθηκῶν και τῆς συγχρόνου προόδου, ἔχοντες ὑπ' ὄψει πάντοτε ἐπὶ τοῦ παρόντος και τὰς κατὰ τόπου βιωτικὰς και κοινωνικὰς συνηθείας. Μέχρι τοῦδε εἴμεθα ἐν παντὶ ἐπιμηθεῖς ποτὲ δὲ λαμβάνομεν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας ἢ δράσεως και ἀφίνομεν τὰ πράγματα εἰς τὴν τύχην των.

Ὅταν δὲ αἴφνης μᾶς καταλάβωσι τὰ γεγονότα τρέχονε ἀτάκτως και ἀπερισκέπτως ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἡμῶν φιλοτινίας σπεύδοντες, ὡς ὁ λαγῶδς τοῦ μύθου, νὰ κερδίσωμεν τὸν ἐν συζητήσεσι και ἀντεγκλήσεσι παρελθόντα καιρὸν και τὸ ἀπολωθὲν ἔδαφος. Ἐξ ὄλων ὁμῶς τῶν καθ' ἡμᾶς ζητημάτων, τὸ Ἑλλη-

δευτικόν, τὸ καὶ σπουδαιότερον, πρέπει ὡς τάχιστα νὰ ἐξετασθῆ, καὶ διαρρυθμισθῆ ὁμοιομόρφως καὶ ἄνευ ἀναβολῆς, ἀνὰ τὸν Πόντον καὶ τὴν Κιλικίαν, ἀνὰ τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν Ἀνατολίην, ἀναδιοργανούμενον καὶ ἐφαρμοζόμενον. Τοῦτο λοιπὸν προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν συντόμως καὶ περιεκτικῶς ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ καὶ δὴ πρῶτον ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας Τεύχει ἰδιαίτερος καὶ κυρίως πραγματευόμενοι περὶ τῆς τῶν ἁρρένων τοῦ Ἑθνους ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῆς βιοπάλης καὶ τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ μάλιστα ἐν μέσῳ ἐγχθριῶν στοιχείων μετὰ πείσματος ἀγωνιζομένων, νὰ καταλάβῃ ἕκαστον πλειότερον μέρος ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθοῦ βιομηχανικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ συνεπῶς καὶ πολιτικοῦ ἐδάφους ἐν Τουρκίᾳ, ὅποια τινὰ ὄφειλον νὰ ᾤσι τὰ ἐφόδια τῶν εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν πραγματικότητα κατερχομένων νεαρῶν ἑλλήνων δὲν εἶνε βεβαίως δύσκολον νὰ ἐννοηθῆ. Αἱ βιωτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθήκαι ἀπὸ εἰκοσαετίας διαρκῶς μεταβάλλονται καὶ εἰς τὴν κοσμοπολιτικὴν αὐτὴν κοινήσταν ὅποιά εἶνε ἡ Τουρκία, διαρκῶς παρουσιάζονται νέα ἰθαγενῆ-στοιχεῖα ἄγνωστα μέχρι τοῦδε, νέοι προσέρχονται ξένοι καὶ χρηματικῶς ἰσχυρότεροι παράγοντες, οἵτινες ἄρδην ἀναιτρέπουσι τὰ καθεστῶτα, οἵτινες νέους φέροντες τρόπους καὶ ὄρους ἐργασίας καὶ νέους ἀνοίγοντες ὄρῳοντας, ἐκπλήττουσι τὸν μέχρι πρότινος τὸ ἐμπόριον ἀποκλειστικῶς κατέχοντα ἑλληνικὸν κόσμον, ὅστις μὴ ἐνδύμενος φυσικὰ νὰ ἀλλάξῃ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν αἰωνίως ἔξεις καὶ ἐμπορικὰς συνθήκας, ἔκπληκτος πρὸ τῶν νέων μεθόδων ἐγκαταλείπει τὸ στάδιον εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς αὐτοὺς ἰθαγενεῖς καὶ ξένους. Καὶ παριστάμεθα ἡμεῖς μάρτυρες ἀδρανεῖς καὶ θεαταὶ ἀδιάφοροι σπουδαιοτάτης ὑφ' ὅλας τὰς ἐπὶ φρενικῆς ἐξελίξεως, τῶν μὲν Τούρκων καὶ Μουσουλμάνων καταλαμβανόντων βαθμηδὸν τὸ εἰσαγωγικόν, τῶν δὲ Ἀρμενίων κυρίως, καὶ τῶν ξένων τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Τουρκίας. Οἱ Ἕλληνες φαίνονται ὡς ἀπάνδησάντες ἀπὸ τὴν ἐμπορίαν καὶ εἰκόλως ὑποσκελίζονται ὑπὸ τῶν ὑπούλων καὶ νέων ἐμπορικῶς αὐτῶν στοιχείων, τάχιστα ἐνστερνιζομένων τὰς νέας ἐμ-

πορικός μεθόδους μετά τυχοδιωκτικῆς πρὸ πάντων ὀρμῆς, καὶ εἰς ὀλίγιστα κέρδη ἀρχουμένων ἕνεκα τῶν βιωτικῶν καὶ λοιπῶν ἰδίων αὐτῶν συνθηκῶν. Εἰς τοῦτο συντελοῦν καὶ πολλοὶ ἄλλοι γενικοὶ καὶ ἐθνολογικοὶ λόγοι τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα, ἀλλ' οὓς πᾶς τὸν τόπον γνωρίζων Ἑλληνῶν ραδιῶς ἐννοεῖ. Τὸ ἀληθές καὶ λυπηρὸν εἶνε ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν οἱ Ἕλληνες ἐχάσαμεν ἐν Τουρκίᾳ τὸ ἡμῖς τοῦλάχιστον τοῦ ἐμπορικοῦ ἐδάφους ὅπερ κατείχομεν, μὲ τὴν πρόοδον δὲ καὶ τὴν εὐτραπέλειαν καὶ τὸν ἐν γένει χαρακτήρα τῶν κυρίως ἀνταγωνισμῶν μας εἶνε ἀναμφίβολον ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ μᾶς ἐκτοπίσωσιν οὗτοι καὶ ἐκ τοῦ βιομηχανικοῦ ἐδάφους· αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ μέθοδοι τῶν, συμβιβάζονται καλλίτερον μὲ τὰς νεωτέρας ἐμπορικὰς ἰδέας.

Ἐν τῷ αἰῶνι δὲ τούτῳ ἀπώλεια οἰκονομικοῦ ἐδάφους τὴν ἄλλο ὑποσημαίνει ἢ ἀπώλειαν πολιτικῆς ἐπιρροῆς· ὅτι δὲ ἡ κυρία αἰτία τῆς ὑλικῆς ἡμῶν παρακμῆς εἶνε ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν κατάπτωσης περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Διὰ τοὺς ἐπιπολαίως καὶ κατ' ἐπιφάνειαν μόνον ἐξετάζοντας τὰ πράγματα, θὰ φανῆ ἄπορον πῶς ἐνῶ οἱ Ἕλληνες εἴμεθα δῆθεν ὡς καὶ φαινόμεθα διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς πλέον ἀνεπτυγμένοι τῶν περιοίκων στοιχείων, εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῆ ὅτι ἡμεῖς παρηκμάσαμεν ἠθικῶς καὶ ἀπολέσαμεν ὅ,τι κατείχομεν, ἐκεῖνοι δὲ χωρὶς νὰ φθάσουν εἰς τὸν αὐτὸν τοῦλάχιστον βαθμὸν ἀναπτύξεως, μᾶς ἐξετόπισαν. Ἀλλὰ πᾶν ἔθνος ἔχει ἴδιον χαρακτήρα, ἰδίας ἀρχὰς, ἰδίας ἰδέας, ἰδίαν τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν, ἰδίαν μόρφωσιν, ἰδίας μεθόδους. Τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἔχει ιδεώδη καὶ ἀρχὰς πάντη διαφόρους τῶν τῶν ἄλλων περιοίκων ἐθνῶν, ἅτινα ἄλλως σκέπτονται, ἄλλα πράττουσιν καὶ ἄλλοις τρόποις χρῶνται, καὶ δι' αὐτῶν μόνον δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσιν, ὅπως πάλιν οἱ Ἕλληνες μόνον διὰ τῆς ἐν ταῖς ἰδίαις ἡμῶν παραδόξεσι προαγωγῆς καὶ τελειοποιήσεως θὰ δυνηθῶμεν νὰ κρατήσωμεν τὰς ὑπὸ τῶν ἄλλοφύλων, ἡσσόνων μὲν ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἰδίαις αὐτῶν τρόποις καὶ μεθόδοις, ἕνεκα ἄλλων λόγων διαρκῶς προαγομένων, ὑποβουλεύμενα καὶ ὑπούλως καταλαμβανόμενα ἐθνικὰ ἡμῶν τιμάρια. Ὁ Ἕλλην εἶνε φύσει εὐφυῆς, εὐγενής, φιλογενής καὶ φιλόπατρις, γενναῖος, φιλότιμος, καὶ μεγαλόψυχος, καὶ διὰ μόνων τῶν

ἄνωτέρων αὐτῶν προσόντων δεόντως προαγομένων καὶ διαρκῶς τελειοποιουμένων, δύναται ἐπιτυχῶς νὰ παλαίῃ πρὸς τοὺς ἐν ἄλλαις ἀρχαῖς καὶ ἰδέαις ἀνατρεφόμενους συναγωνιστάς του. Τὴν ἡμέραν ὅπου θὰ δοκιμάσῃ νὰ μιμηθῆ τοὺς ἀντιπάλους του καὶ τὰς μεθόδους τῶν δὲν εἶνε πλέον Ἕλλην, εἶνε ἐκφύλος, θὰ ἀποτύχῃ κατὰ πάντα καὶ θὰ χαθῆ. Καὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν καὶ ὑλικὴν δρομαίως φερόμεθα ἡμεῖς οἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνες. Βαθμιαία ἠθικὴν κατάπτωσης συνέπεια τῆς ἐλλειποῦς καὶ ὅλης ἐπιπολαίου ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων, καὶ χρεωκοπία κοινωνικῆς συννεπείας τῆς ὑλικῆς ἡμῶν παρακμῆς· ἰδοὺ ἡ σημερινὴ θέσις τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ πῶς ἄραγε ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἡμῶν κατάστασις δι' ἣν ἐναβρυνόμεθα καταλήγει εἰς τὰ λυπηρὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα καὶ πῶς μεταρρυθμίζοντες αὐτὴν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπανορθώσωμεν τὸ γινόμενον κακὸν καὶ προλάβωμεν χειρότερα, μεταβαίνομεν ἐν ὀλίγοις καὶ ὅση ἡμῶν δύναμις νὰ ἐξετάσωμεν

ὅπως ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς τὰ ἐν τῷ νεωτέρῳ πολιτισμῷ καὶ τῇ προόδῳ διαμορφούμενα καὶ ἐξελισσόμενα οὕτω καὶ τὸ ἐν Τουρκίᾳ ἡμέτερον ἔθνος διέροχεται καὶ ἐν τοῦτο καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις μεταβατικῇν περιόδον. Μεγίστη καὶ καταφανεστάτη τοιούτων ἀπόδειξις εἶνε ἡ μεγάλη ἀντίθεσις καὶ διαφορὰ, ἡ ὑπάρχουσα μεταξύ τῶν παραλίων καὶ μεσογείων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἐν τοῖς ἡθροῖς ἐν ταῖς ἰδέαις, ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἐν τῇ ἐν γένει ἀναπτύξει, ὡς καὶ μεταξύ τῶν ἀρχαιότερων καὶ γεροντοτέρων συμπατριωτῶν μας καὶ τῶν νεωτέρων ἔθνικῶν βλασταρίων μας, τῶν μὲν φανατικῶς ἀντεχομένων ἀρχαίων προλήψεων καὶ ἰδεῶν, τῶν δὲ ἀξιούντων τελείαν τοῦ νέου πολιτισμοῦ κατάκτησιν, μέσῳ δὲ τῶν δύο ὑπάρχει ἡ μέση τάξις, ἡ μεγάλη τοῦ ἔθνους μερίς, ἡ οὔτε τὰ ἀρχαῖα ἀποταξαμένη, οὔτε τὰ νεώτερα καλῶς ἐννοοῦσα, μετέωρος μεταξύ τῆς ἀπεροχομένης γενεᾶς καὶ τῆς ἐπεροχομένης νεολαίας, καὶ τῇ ὁποίᾳ οὔτε αἱ ἀνώταται τῆς θρησκείας διατάξεις πλέον ἐμπνεοῦσιν ἀλλ' οὔτε αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, αἱ μόνῃ ἢ σοβαρὰ ἐκπαίδευσις καὶ τελεία μόρφωσις δύναται γὰρ δώσει, ἐμφοροῦσι ἀλλ' ἄγουσι καὶ φέρουσιν αὐτὴν τὰ παρ' ἡμέραν γεγονότα τοῦ ὕλικῷ βίου, ὁ ἐγωισμὸς καὶ τὸ συμφέρον.

Αὕτη εἶνε καὶ πολυπληθὴς τάξις τῶν ἡμιμαθῶν, οἵτινες τὰ ὀλίγα γράμματα εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον πασγαλιστὶ μαθόντες καὶ τὴν ἐφάνταστον αἴγλην τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν καὶ τῆς ἐμβριθοῦς παιδείας μακρόθεν μόνον ἰδόντες ἐξεπλάγησαν καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα στοιχεῖα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἅτινα προκαταρκτικῶς ἐδιδάχθησαν καὶ ἀβρόχοις ποσὶ διηλθον, νομίζοντες ὅτι ἐνεπνεύσθησαν τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου, περιφρονοῦσι μὲν τὰς ἀγνάς ἠθικὰς παραδόσεις τῶν πατέρων μας καὶ συνεπῶς οὐδεμίαν ἠθικὴν ἀρχὴν ἔχουσιν, νομίζουσι δὲ ὅτι κατέπιον εἰς τὰ τέσσαρα ἔτη τῆς ἀστικῆς καὶ Ἑλλ. σχολῆς ὅλα τῆς σοφίας τὰνάματα, ἐνῶ οὔτε ἄκρῳ χει-

λέφῳ ἔφανσαν αὐτῶν καὶ φέρονται ἐλαφρῶς ὡς νῆες ἀνερομάτιστοι καὶ ἀπηδαλιούχητοι ἀνὰ τὸ πέλαγος τοῦ βίου, ὅτε μὲν συγκρουόμενοι ὅτε δὲ ρυμουλκούμενοι, ὅτε μὲν ἐξοκέλλουσαι ἀνὰ τὴν ἀμμώδη παραλίαν, ὅτε δὲ συντριβόμεναι κατ' ἀπορώγου ἀκτῆς καὶ οἵτινες οὔτε ἑαυτοὺς δύναται γὰρ ὑπηρετήσωσιν, οὔτε τοὺς ἄλλους γὰρ ὠφελήσωσιν, ἀλλ' ἀπλῶς συντελοῦσιν ὡς πλειονοψηφία εἰς τὴν βαθμιαίαν παρακμὴν καὶ κατάρπτωσιν τῆς ὀλομελείας τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους εἰς ὁ ἀνήκουσιν.

Ἐπιπλέον, ὅτι δὲ ἡ πολλῶν χειρῶν τῆς ἀμαθείας ὀλεθρία αὕτη ἡμιμάθεια κατατρώγει καὶ καταρρίπτει τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἀρκεῖ ἐν βλέμμα ῥιπτόμενον ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐκφάνσεων τῶν ἔθνικῶν ἡμῶν ἐνεργειῶν, εἴτε κατὰ μέρος εἴτε κατὰ τὸ ὅλον, καὶ ἐν μὲν ταῖς Κοινοῖσι, τὰς κοινοτικῶς ἀρχὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγκροτοῦσιν οἱ ἠθικῶς μετριώτερον κατηρτισμένοι, ἀλλὰ πολλὴν παρουσιάζοντες τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, αἱ ὀψέπλουτοι καὶ οἱ ἀλαξόνες κληρογόμοι, εἰς τὰ δὲ διάφορα ἐπίσημα Συμβούλια τὸ ἔθνος μας ἀντιπροσωπεύουσι διαρκῶς, οὐχὶ βεβαίως οἱ ἀριστοὶ τῶν ὑπαρχόντων πολιτῶν.

Ἐὰν δὲ ἐπρόκειτο γὰρ κρῆνῃ ἡ ἠθικὴ διάπλασις καὶ ὁ πολιτισμὸς, καὶ ἡ ἐν γένει ἀνάπτυξις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἀπὸ τοῦ ἐλκεκτοῦς τοῦ τότε ἀλλοίμονον! οὐαὶ τῷ Ἑλληνισμῷ! Εἶχομεν ἀπὸ αἰῶνων καὶ ἔχομεν πάντοτε τὴν ἀξίωσιν, ὅτι εἶμεθα τὸ πλέον πεπολιτισμένον, τὸ πλέον ἀνεπτυγμένον, τὸ πλέον ἐκπεπαιδευμένον, τὸ ἀριτίωτερον ἠθικῶς κατηρτισμένον, τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἔθνῶν, καὶ ὅμως ἐν τῇ πρώτῃ Ὀθωμανικῇ Βουλῇ, ὅποτε τὸ ἔθνος ἐλευθέρως, συγκριτικῶς, ἐξέλεξάτο τὰς Βουλευτὰς του, πολλάκις ὑποδέξει αὐτοῦ τοῦ Κέντρου καὶ τῶν Μητροπόλεων, οἱ Ἑλληνεῖς Βουλευταὶ ἀπεδείχθησαν κατώτεροι καὶ αὐτῶν τῶν συναδέλφων των Οὐλεμάδων, οἵτινες οὐδὲν ἐκ τῶν νεωτέρων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν μὴ μαθόντες καὶ οὔτε φυσικομαθηματικῶς, οὔτε ἄλλα ἐκπολιτιστικὰ μαθήματα διδαχθέντες, τὸ δὲ σπουδαιότερον οὔτε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τοὺς ἀρίστους αὐτοὺς μορφωτικοὺς παράγοντας ποτὲ ἀναγνώσαντες, ἐφάνησαν φιλοσοφικῶς κάλλιστὰ κατηρτισμένοι καὶ πνευματικῶς καὶ ἀνθρωπιστικῶς ἀνώτεροι τῶν ἡμετέρων! Ὅποια ζοηρὰ ἀντίθεσις κούφον ἀξιώσεων καὶ σκληρᾶς πραγματικότητος! Δὲν εἶνε πλέον ἀρετὸς

ὁ πανηγυρικός αὐτὸς ἔξευτελισμὸς τοῦ ἔθνους, δὲν βλέπομεν ὅτι ἐν παντὶ καθημέρῳ παρακαμάζομεν καὶ χάνομεν ἔδαφος; Πότε θὰ ἐγνοήσωμεν ὅτι βαίνομεν γοργῶς πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ἔθνην χρεωκοπίαν, εἰς ἣν φέρομεν μὲν τυφλῶς αὐτοὺς ἐαυτούς; μᾶς ὠδοῦσαι δὲ καὶ τὰ σύννοια ἔθνη; καὶ τι ὅταν πάθωμεν θὰ ἴδωμεν ὅτι κυρίως αἰτία ὄλων τῶν δεινῶν μας εἶνε ἡ ἑλλειπτακίτη μόρφωσις τῶν τέκνων μας καὶ τὸ ὀλέθριον ἐκπαιδευτικὸν σύστημά μας;

Ἡ κουφόνοια καὶ ἡ ἐπιπολαιότης μεθ' ὧν ἐπιλαμβανόμεθα τοῦ σπουδαιωτάτου αὐτοῦ καθήκοντος, καθαρῶς ἐμφαίνεται εἰς τὸν τρόπον δι' οὗ ἰδρύνονται, καταρτίζονται καὶ συντηροῦνται αἱ κατώτεροι Σχολαί, εἰς τὰς ἐνορίας καὶ Κοινότητάς μας, ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως ἐκάστου προὔχοντος, τῆς μορφώσεως ἐκάστου Κοιτάσσης, τῶν γνώσεων καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων ἰδιοτροπιῶν, τῆς φιλομουσίας ἢ τῆς ἀμαθείας ἐκάστης ἐφορίας, ἐκάστης δημογεροντίας συνιστῶνται ὑπὸ τὴν δεξιὴν καὶ ἀδιάφορον προεδρείαν τοῦ τὸν αἰεὶ ἀπόντα Μητροπολίτην ἀντιπροσωπεύοντος ἱερέως, συντάσσονται τὰ προγράμματα τροποποιούμενα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀναλόγως τῶν προτιμήσεων ἐκάστου ἐφοροταμίου, κατατάσσονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὰς τάξεις ἀναλόγως τῆς μικρᾶς ἢ τῆς μεγάλης ἰσχύος καὶ ἐπιρροῆς τῶν γονέων τῶν καὶ οἱ κομπορρήμονες ἐφοροί, ὅταν δυνηθῶσι καὶ ἐξασφαλίσωσι τοὺς μισθοὺς τῶν διδασκάλων, νομίζουσιν ὅτι ἐξετέλεσαν τὰ καθήκοντα καὶ τὴν ἀποστολὴν των μετὰ τῆς μεγίστης ἐπιτυχίας, καὶ εἰσὶν ὑπερήφανοι!!! τί καὶ πῶς ἐδίδαξαν τοὺς μαθητὰς οἱ διδάσκαλοι, ὅποιαν ἀνατροφὴν καὶ μόρφωσιν τοὺς ἔδωκαν εἶνε διὰ τοὺς μακαρίους ἐφόρους μας δευτερευόν ζήτημα, Σπανιώτατα ἐπισκέπτονται τὴν Σχολὴν παντελῶς ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς ἐν αὐτῇ γενομένης ἐργασίας καὶ προόδου.

Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας ἐργαζόμενοι οἱ διδάσκαλοί μας, καὶ ἔχοντες τῆς ἱεράς αὐτῶν ἔθνικῆς ἀποστολῆς συνείδησιν, ὑπὸ τῶν γονέων καὶ ἐφόρων περιφρονούμενοι, πολλάκις δὲ καὶ ἑλλειπέστατα πληρονομένοι, πιστοὶ ὅμως τοῦ καθήκοντος στρατιῶται, ἀναληροῦντες εἰς τὴν Σχολὴν καὶ γονεῖς καὶ ἐφόρους καὶ ἐπιθεώρησιν Μητροπολίτου, πρὸς τὸ καθήκον δὲ

μόνον καὶ τὴν τῶν μαθητῶν των διδαχὴν ὡς ἱερὰν ὀφειλὴν, προσηλωμένοι μετὰ πολλῆς ἀληθῶς αὐταπαρνησίας τὸ εἰς αὐτοὺς λαχὸν ἱερὸν ἔθνικὸν ἔργον ἐκπληροῦσι, καὶ εἰσὶ βεβαίως κατὰ πάντα ἄξιοι τῆς ἔθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Λοιδωροῦμενοι ὑπὸ τῶν μικρῶν χωρικοπαίδων, ἐγκαταλιμπανόμενοι καὶ πολλάκις ὑβριζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐφόρων καὶ τῶν προὔχοντων τοῦ χωρίου, ἢ τῆς κοινότητος, οὔτε ἀποθαρρύνονται, οὔτε μικροφυχοῦσι, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ὡς τέρμα ἀναληφθέντος ἀγῶνος θεωροῦντες μετὰ καρτερίας καὶ χριστιανικῆς ὑπομονῆς καὶ δέους ἅμα τὴν μεγάλην τῶν ἐξετάσεων ἡμέραν ἀναμένουσιν, καὶ πρὸς βράβευσιν μὲν τῶν πολλῶν αὐτῶν μόχθων καὶ ὅπως πρὸς μικρὰν των ἱκανοποίησιν ἐκφράσωσι μὲν δευλὰ δευλὰ τὰ παράπονά των ἐν Ἑλληνικῇ φράσεολογίᾳ, ἣν οἱ προὔχοντες δὲν ἐννοοῦσι, κανονίσωσι δὲ ἐπὶ τέλους καὶ τοὺς λημούς των!!

Ἴδου ἡ γενικὴ κατάστασις τῆς κατωτέρας ἡμῶν ἐκπαιδευσεως! αὐταπαρνησία μὲν τῶν διδασκάλων, ἀδιαφορία δὲ τῶν ἐφόρων καὶ ἐνοριτῶν, καὶ συνέπεια, ἐλλιπὴς τῶν Ἑλληνοπαίδων μόρφωσις! ὅταν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψεϊ ὅτι ἐν γένει κατ' ἔτος ἀλλάσουσιν οἱ διδάσκαλοι δι' ἓνα, ἢ δι' ἄλλον λόγον, ἐξ ὑπατιότητος πολλάκις τῶν ἐφόρων, ὅτι κατ' ἔτος μεταβάλλονται προγράμματα, μέθοδοι, συστήματα καὶ βιβλία, εὐκόλως πλέον ἐννοεῖται τί εἶδος μορφώσεως δίδεται εἰς τοὺς μικροὺς Ἑλληνοπαίδας. Βεβαίως εἰς τὰ προκαταρκτικὰ τῶν μεγάλων Κοινοτήτων Κωνσταντινουπόλεως, Σμύρνης, καὶ ἄλλων ἐδρῶν Μητροπόλεων ὅπου ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐνοριτῶν, καὶ συνεπῶς καὶ τῶν ἐφόρων καὶ ἐπιτρόπων εἶνε συγκριτικῶς προηγμένη, ἢ δὲ ἐπιτηρησις καὶ ἐπιθεώρησις τοῦ κυριάρχου Μητροπλίτου συνεχῆς, καὶ πολλάκις ἐνδελεχῆς ἄλλοιᾳ πῶς εἶνε ἡ κατάστασις.

Ἄλλ' ἀκριβῶς αὕτη ἡ μεγίστη διαφορὰ ἢ μετὰ τῶν Μεγάλων πλουσιῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν μικρῶν ἐνοριῶν μας καὶ ἢ ἐκ τούτου προερχομένη ἄνισος καὶ ἀνόμοιος ἐκπαίδευσις τῶν Ἑλληνοπαίδων εἶνε καὶ ἡ κυρία αἰτία τῆς μεγάλης ποικιλίας καὶ ἀνισοροπίας ἣτις χαρακτηρίζει τὴν μέσσην ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας. Ἄλλα διδάσκονται εἰς τὴν Ἀστικὴν σχολὴν μικρᾶς τοῦ ἐσωτερικοῦ κομποπόλεως

καὶ ἄλλα μανθάνουσιν οἱ μαθηταὶ τῆς αὐτῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς ἐπαρχίας. Πλήρης ἐλευθερία ἀφίεται εἰς κάθε κοινότητα νὰ ρυθμίξῃ τὰ σχολικά της κατ' ἰδίαν βουλήσιν καὶ ἐντύληψιν. Οὐδεμία ἐνιαία διεύθυνσις, οὐδεμία ὁμοίμορφος μόρφωσις τῶν Ἑλληνοπαίδων, οὐδεμία ἐκ τοῦ Κέντρου γενική ἐπιθεώρησις. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἡμῶν αὕτη ἀποκέντρωσις γενομένη κατ' ἴδιον ἐκάστης ἐνορίας τρόπον καὶ σύστημα, δὲν δύναται παρὰ καὶ εἶνε πολλαχῶς ὀλεθρία. Μία, παράδοσις, μία σκέψις, μία ἀγωγή, μία διάτασις, ἐν ἰδεῶδες πρέπει νὰ ἐμπνέωσι τοὺς ἀπανταχοῦ Ἑλληνοπαίδας, ὅπως συντελεσθῇ καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτῶν συνεννόησις καὶ συγκέντρωσις καὶ ἐπιτευχθῇ καὶ ταυτότης τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἐφ' ὧν ἀδιαιρέτως καὶ ἀπαρραλλάκτως πρέπει νὰ ἐμφοροῦνται πάντες ὁμοίως οἱ Ἑλληνοπαῖδες καὶ δι' ὧν νὰ διαπλάττηται ἀπὸ παιδῶν ἡ καρδιά καὶ ὁ νοῦς των, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφόδια, μετὰ ταύτας βάσεις, νὰ μεταβαίνωσι πάντες ἀπὸ τῆς κατωτέρας εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τῆς παιδικῆς εἰς τὴν ἐφηβικὴν διάπλασιν ἥτις ἔπρεπεν ὅπου καὶ ὅσον τοῦτο εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε ἐπίσης καταναγκαστικῆ, διὰ τοὺς Ἑλληνοπαίδας τῆς Τουρκίας ὅπως καὶ, ἢ κατωτέρα.

Διότι ἡ θέσις καὶ ἀποστολὴ τοῦ ἐν Τουρκίᾳ νέου Ἑλλήνου οὐδεμίαν μὲν ὁμοίότητα πρὸς τὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι ὁμοεθνῶν των ἀλλ' οὔτε πόρρωθεν νὰ παραβληθῇ καὶ δύναται πρὸς τὴν τῶν εὐρωπαϊῶν συνομηλίκων των. Διότι ἐνῶν ἐξέινονοι μὲν ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τῶν οὐδεμία ἄλλη ἀτομικὴ διὰ τὴν πολιτείαν καὶ τὸ ἔθνος των ἔχουσιν φροντίδα καὶ μέριμναν, ὁ νέος τῆς Τουρκίας Ἑλληὼν ἄλλα μὲν ἔχει καθήκοντα πρὸς τὴν Κυρίαρχον Πολιτείαν, ἄλλας δὲ πρὸς τὸ ἴδιον ἔθνος του ὑποχρεώσεις καὶ ἐνῶν ἔχει νὰ τελέσῃ τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ πρὸς τὸ Κράτος ὑπηρεσίαν, ὀφείλει πάντοτε νὰ ἔχη κατὰ νοῦν καὶ τὰς ἄλλας καὶ πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας, ἃς χρεωστεῖ πρὸς τὴν Κοινότητά του, πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, πρὸς τὸ Γένος. Θὰ φροντίσῃ περὶ τῆς Κοινότητος ἐν γένει καὶ τῶν Σωματείων αὐτῆς, περὶ τῶν Σχολείων καὶ τῶν Διδασκάλων, περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἱερέως της, περὶ τῆς Μητροπόλεως, καὶ τῶν πολυειδῶν αὐτῆς ὑπηρεσιῶν. Πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε ἔτοιμος νὰ ἔλθῃ ἀρω-

γὸς ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ διανοίᾳ ὅλων τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων τὴν ἐθνικὴν ὀλομέλειαν, τὴν Κοινότητα, τὴν ἐπαρχίαν, τὸ ἐθνικὸν Κέντρον καὶ τὰς μετὰ Κυβερνήσεως καὶ ἀρχόντων ἀλλοδόξων ὑποθέσεις των. Εἰς δὲ τὰ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὸν ὁμογενῆ πλησίον του καθήκοντα θὰ παλαίσῃ μὲν ὁ ἴδιος ὅπως καταλάβῃ θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ἣ ἐγεννήθη καὶ εὐρέθῃ, καὶ τιμῆσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ ἔθνος του, ἐν μέσῳ τοσούτων ἀλλογενῶν καὶ ἐθρικών περιοίκων ἐθνῶν, τὸν ἴδιον ὡς καὶ αὐτὰ ἀγωνιζόμενα νὰ νικήσωσι δόλιχον, ὀφείλει δὲ ἐν ταῦτῳ νὰ βοηθῇ πάντοτε καὶ συντρέξῃ τὸν ὁμογενῆ συμπατριώτην του κακοπαθοῦντα καὶ ἀναξιοπαθοῦντα ἢ ἀλωιζόμενον ὅπως διὰ τῆς κοινῆς πάντων τῶν ὁμογενῶν συνδρομῆς καὶ συναρωγῆς εὐημερήσῃ μὲν τὸ ὅλον, δυναθῇ δὲ νὰ εὐτυχήσῃ καὶ εἰς ἕκαστος, μέλος αὐτοῦ ἀποτελῶν.... «καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν, διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἤττον ξυνοπάλλεται, κατατρυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διασώζεται».

Εὐστάθεια καὶ ἀκεραιότης χαρακτῆρος τιμιότης καὶ φιλοπατρία, εἰλικρίνεια προθέσεως, καὶ αὐταπαρηψία, δραστηριότης καὶ ἐνέργεια εἶνε λοιπὸν τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια, δι' ὧν πᾶσα Ἑλλ. Κοινότης ἂν θέλῃ τὴν προόδόν της ὀφείλει νὰ ὀπλίσῃ τοὺς νέους της. Δειλία καὶ μικροψυχία εἶνε πράγματα ἅτινα ὁ νεαρὸς Ἑλληὼν δὲν πρέπει νὰ γνωρίσῃ ποτέ. Ὁ ἐν Τουρκίᾳ συναγωνισμὸς τῶν διαφορῶν ἐθνοτήτων εἶνε ἀγὼν δρόμου, ἐν ᾧ ὁ κεκτημένος τὴν μεγαλειτέραν ταχύτητα, ὁ ἔχων τὴν μεγαλειτέραν ἠθικὴν ἀντοχὴν, καταβάλλει πάντοτε ἐν τῇ συγκρούσει τὸν ἀντίπαλον. Τοῦτο εἶνε φυσικὸς νόμος, ὃν ποτε κανεὶς δὲν θὰ παραγνωρίσῃ ἀποινεῖ.

Ἄλλὰ πῶς καὶ ποῦ θὰ λάβουν οἱ Ἑλληνοπαῖδες τὰ τοιαῦτα ἀπαραίτητα ἐφόδια, πῶς θὰ σχηματισθῶσιν οἱ χαρακτῆρες των; εἰς ποῖον ἱερὸν ὕδωρ θὰ ἔμβραψισθῶσιν, ὥστε νὰ ἀντέχουν εἰς τὸν διπλοῦν αὐτὸν ἀγῶνα τοῦτε ἰδίου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου; ποῦ ἀλλοῦ, ἢ εἰς τὰ Σχολεῖά μας; ἐκαστῆ Σχολῆ εἶνε δι' ἡμᾶς ἐθνικὸν φυτόριον, ὀφείλον νὰ παραδίδῃ κατ' ἔτος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος εὐστάτη καὶ εὐχυμα δενδρύλλια, ἅτινα καλῶς ποτισθέντα νὰ δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἀνδρωθῶσι καὶ εὐδοκμήσωσι μεταφτυεόμενα ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἡ διὰ τοιούτων ἐφοδίων κατηρητισμένη νεαρὰ καρδιά παντὸς Ἑλληνόπαιδος εἶνε καὶ ἓν ἐθνικὸν προπύργιον, ἰσχυρότερον, καθὸ ἔμψυχον, ὅλων τῶν κραταιοτέρων φρουρίων. Τί δύνανται νὰ κάμουν τὰ μικρότερα τείχη καὶ τὰ ἐρυμνιώτερα ὀχυρώματα, ἂν στεροῦνται ἀνδρῶν; καὶ πῶς δύνανται νὰ ὑπηρετήσωσιν αὐτὰ ἄνθρωποι ἂν δὲν εἶνε ἐν ταῦτῳ καὶ ἄνδρες;

Τοιούτους δὲ ἄνδρας, τοιούτους φρουροὺς τῶν ἐθνικῶν ἐπάλλεων μόνον τὰ ἡμέτερα Σχολεῖα δύνανται βεβαίως νὰ διαπλάσωσι. Σὺν τῇ λοιπῇ ἐγκυκλοπαιδικῇ μορφώσει, μόνον ἡ ἐπισταμένη καὶ σοβαρὰ ἀνάγνωσις τῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων, τοῦ Ὀμήρου τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν ἀθανάτων Τραγικῶν δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσι εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων μας τὸ ἄσβεστον πῦρ καὶ τὸν λυρικὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος καθηκόντος, μόνη ἡ ἐμβρυϊκῆ ἀνάγνωσις τῶν Μεγάλων ἐκείνων Νόων δύνανται νὰ ἐμφυσίησιν καὶ ἐμπήξῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν, τὰς μεγάλας ἐκείνας ἀρχὰς καὶ τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα ἰδεώδη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὠραίου τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀρμονίας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐψυχίας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς αὐταπαρηγίας, δι' ὧν ἐμεγαλοῦργησαν οἱ ἀθάνατοι Πρόγονοί μας, καὶ τὸν κόσμον ἐξεπολίτισαν. Καὶ ἐνῶ οἱ ξένοι προσπαθοῦσι νὰ καταφάγωσιν ὀλόκληρα τὰ ἔργα καὶ τὰ συγγράμματά των, ὅπως καλλίτερον ἀφομοιωθῶσι πρὸς ἑκείνους, ἡμῖς οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοί των ἀρκούμεθα λιτώτατα εἰς τὰ ψυχία τῆς πνευματικῆς αὐτῶν πανδαισίας, ἐξιστάμενοι ἀπλῶς πρὸ τοῦ ἕψους τῶν συγγραμμάτων των καὶ θαυμάζοντες κεχηρότερες τὸ ἀνέφικτον τῶν ἀρετῶν των! Καὶ ἀναγινώσκωμεν αὐτὰ ὡς ψιττακοὶ φθογγολογικῶς καὶ γραμματικῶς, ὡσεὶ ἐζητοῦμεν νὰ μάθωμεν τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν καταγωγὴν τῆς γλώσσης μας, ὡς ξένης, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀθανάτων αὐτῶν Βιβλίων, ἅτινα, ἴσα τῷ Εὐαγγελίῳ, οὐ ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι, ἐγένοντο καὶ θὰ ὦσιν εἰς τοὺς αἰῶνας οἱ ἀριστοὶ παιδαγωγοὶ καὶ μορφωταὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄλλ' ὅπως διδάσκονται σήμερον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα

εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ δὴ εἰς τὰ Γυμνάσιά μας δίδουσι ἀντίκρουσιν τὸ ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου ἀποτελέσματος. Ἡ μέθοδος τοῦ διδάσκειν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἀπὸ τεμάχια καὶ ἀποσπάσματα τῶν ἀρίστων Συγγραφέων ἄνευ συνόλου, ἔνευ ἀρχῆς καὶ τέλους, ἄνευ ἐννοίας τοῦ ὅλου, τοῦ καὶ τρίβειν τὴν εὐφυΐαν τοῦ μαθητοῦ εἰς γραμματολογικὰς καὶ συντακτικὰς παρατηρήσεις καὶ κρίσεις, ἀναλύσεις εἰς κῶλα παραγράφους καὶ περιόδους, τοῦ παιδεύειν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μὲ ἐρωτήσεις ἀνοήτους, διατὶ τὸ δεῖνα φωνῆεν ἢ ἡ δεῖνα δίφθογγος ἐδῶ εἶνε μακρὰ καὶ ἐκεῖ βραχεῖα, διατὶ τὸ ρῆμα ἔχει ἐδῶ ἀπαρέμφατον ἀντικείμενον καὶ ποῖος ἄλλος συγγραφεὺς μεταχειρίζεται τοιαύτην σύνταξιν καὶ ἄλλας τοιαύτας ἀσκόπους καὶ ἀνωφελεῖς τοῦ νεαροῦ πνεύματος καταβασανίσεις, ἀμβλύνουν αὐτό. Τὰ δὲ σχόλια καὶ αἱ κριτικαὶ σημειώσεις καὶ τὰ, ἂν τὸ χωρίον αὐτὸ εἶνε γνήσιον, ἢ οὔ, ἂν ὁ συγγραφεὺς ἠδύνατο ἄλλως νὰ σχηματίσῃ τὴν φράσιν του ἐπὶ τὸ ἀττικώτερον, καὶ αἱ ἐπὶ λέξει μεταφράσεις καὶ τὰ διάφορα μέτρα τῶν ποιητῶν εἰσὶν ἀπλαῖ ἐνοχλήσεις καὶ ἐπαναλήψεις τῶν σχολαστικῶν σχολίων τῶν Γερμανῶν ἑλληνιστῶν, οἵτινες, θέλοντες νὰ ἐμβαθύνωσι χωρία καὶ παραγάγωσι διὰ λογικῆς συνθέσεως ἐννοίας ἀπὸ ἐννοιῶν καὶ πορίσματα ἀπὸ πορισμάτων, καὶ ἀποροῦντες καὶ αὐτοὶ τὶ δύνανται νὰ εἴπωσι περισσότερα, φθόνῳ δὲ κυρίως κινούμενοι ἀνακαλύπτουσιν αἴφνης ἐν φαινή ὁράσει ὅτι ἡ Ἰλιάς εἶνε ἔργον πολλῶν Ἑπικῶν Ραψωδῶν, καὶ ὅτι ὁ Δ. Φίλιππος τοῦ Δημοσθένους καὶ ὁ ἐπιτάφιος λόγος τοῦ Λυσίου δὲν εἶνε γνήσιοι! ἔχομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνόητον ἰδέαν ἀντὶ ν' ἀναγινώσκωμεν τὸν συγγραφέα ὡς Ἕλληνας, καὶ διδάζωμεν ἀπλῶς τὸ σύγγραμμά του καὶ τὰς ὑψηλὰς αὐτοῦ ἐννοίας, δι' ὧν θὰ μορφωθῇ ὁ χαρακτήρ, καὶ θὰ ἀναπτυχθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ μικροῦ Ἑλληνόπαιδος, νὰ καταναλίσκωμεν τὸν περισσότερον χρόνον τῶν παραδόσεων εἰς ἀφήγησιν καὶ ἐξήγησιν ὅλων αὐτῶν τῶν σχολαστικῶν συλλογισμῶν ξένων σοφιστῶν, οἵτινες ταράττοντες τὴν διάνοιαν καὶ προκαλοῦντες τὴν σύγχρησιν εἰς τὸ μόνον ἀναπτυσσόμενον καὶ ἀρχίζον νὰ καταλαμβάνῃ ἠθικὰς θεωρίας πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνος ἐφήβου, εὐθὺς ἀμέσως ἐξευτελίζουσι τὸ γόητρον τοῦ συγγραφέως καὶ κλονίζουσιν τὴν πεποίθησιν τοῦ μαθητοῦ.

Ὁλεθριώτατον ἐπίσης εἶνε καὶ τὸ παρὰ τῶν ξένων πα-
ραληφθὲν αὐτὸ σύστημα τῆς μερικῆς διδασκαλίας τῶν δια-
φόρων λόγων καὶ Δραμάτων καὶ ἐν γένει ἀποσπασμάτων
τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἀριστοτεχνιῶν. Ἑβδομάδες ὁλόκληροι
καταναλίσκονται διὰ τὴν διδασκίαν μιᾶς σελίδος Δημηγορίας
τινὸς τοῦ Θουκυδίδου, ἢ χωρικῶν τοῦ Σοφοκλέους ἢ λόγου τι-
νὸς τοῦ Δημοσθένους, ἐκάστης λέξεως, ἐκάστης φράσεως, ἐ-
κάστης παραγράφου ἀναγνωσζομένης, μεταφραζομένης, τεχνο-
λογουμένης, συντασσομένης, ἀναλυομένης, διαλυομένης, ἐπικρι-
νομένης, ἱστορικῶς, καὶ φιλολογικῶς, καὶ γλωσσολογικῶς· καὶ
πληροῦται οὕτω τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τύπου, ἀπὸ
μέτρα, ἀπὸ κλίσεις, ἀπὸ χρόνους, ἀπὸ συντακτικῶν κανόνων,
ἀπὸ γλωσσολογικῶν παρατηρήσεων, ἀπὸ ὑποθετικῶν σχόλια, ἀλλ'
ἐκ τῆς κυρίως ἐννοίας, ἐκ τοῦ καθ' ἑαυτὸ πνεύματος τοῦ
συγγραφέως οὐδὲν σχεδὸν μεταδίδεται εἰς τὸν μαθητὴν, ἀδυ-
νατοῦντα ἄλλως τε νὰ συγκροτήσῃ εἰς τὴν μνήμην του καὶ
τοποθετήσῃ εἰς τὸν βεβαρυμένον ἤδη ἐγκέφαλόν του τὸ
σπουδαιότερον καὶ κυριώτερον τῶν ὅσων εἶδε καὶ ἀνέγνωσεν
εἰς τὸ κείμενον, τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ τοῦ ὅλου συγκριτικῶς
μὲ τὴν μερικὴν ἔννοιαν τοῦ καθημερινοῦ κειμένου, καὶ
τὴν καθ' ὅλα δι' ὅλου τοῦ λόγου διέπαισαν καὶ συνεχο-
μένην ἰδέαν τοῦ συγγραφέως, τὸ δὲ χεῖριστον ὁ τὸ ἥμισυ
καὶ πολλακίς καὶ τὸ τρίτον μόνον Ἔπους, ἢ Δράματος, ἢ λό-
γου τινὸς διδασκῆς, ὡς συνήθως γίνεται, μαθητῆς, ὅποιαν ἠθι-
κὴν ὠφέλειαν θὰ λάβῃ καὶ πρακτικὴν τῆς γλώσσης ἐκμάθη-
σιν καὶ ἐξάσκησιν θὰ ἀποκτήσῃ, ἀφοῦ διήλθεν ἐν ἀπεσπασμέ-
νον κείμενον, ἄνευ τέλους ἄνευ συμπεράσματος, καὶ ὅποιαν
ιδέαν θὰ σχηματίσῃ διὰ τὴν κατὰ τοὺς ἡρωικῶς χρόνους ἀνά-
πτυξιν καὶ μόρφωσιν τῶν προγόνων μας, ὁ μαθητῆς, ὁ διδα-
χθεὶς μόλις 3—4 στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδος καὶ 4—5 κεφάλαια
τῆς Ὀδυσσεΐας, πῶς θὰ γνωρίσῃ τὰς ιδέας καὶ τὰ αἰσθη-
ματα τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων τοῦ χρυσοῦ
αἰῶνος καὶ πῶς δύναται νὰ μνησθῇ αὐτοὺς, αὐτοὺς, ὁ μόλις
διελθὼν σελίδας τινὰς τοῦ Πλάτωνος, ἢ τὸ ἥμισυ μιᾶς τρα-
γωδίας τοῦ Εὐριπίδου καὶ μὴ δυνήθῃ νὰ τοὺς γνωρίσῃ ἠθικῶς
οὔτε νὰ τοὺς ἐννοήσῃ πνευματικῶς; καὶ οὐ μόνον τὰ μορφω-
τικὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης σχολαστικῆς διδασκαλίας τῶν

Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἶνε ἀρνητικὰ; ἀλλὰ καὶ ἡ πληθώρα
τῆς οὕτωσι παραγαλιστὶ καὶ εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ μαθήματα
διδασκομένης ὕλης εἰς τοιαύτην καταδικάζει ἀδράνεια
τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ, ὥστε ἡ μεγάλη πλειονοψηφία τῶν τε-
λειοφοιτῶν τῶν Γυμνασίων μας εἰσὶν ὄχι μόνον ἀμαθεῖς ἀπο-
στηθίσαντες ἀπλῶς τὰ μαθήματα καὶ συνεπῶς ταχέως αὐτὰ
λησμονοῦσι, ἀλλὰ καὶ τὸ τοιουτοτρόπως καταβασανισθὲν πνεῦμά
των ἐξαμβλυνόμενον οὐδεμιᾶς ἄλλης σοβαρᾶς μαθήσεως εἶνε ἐπι-
δεκτικόν, οὔτε πρὸς ἀνωτέραν ἀνάπτυξιν ἐπιδοτικόν.

Καὶ ποῖα εἰσὶν τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἡμῶν ἐ-
πιπολαίου ἐκπαιδεύσεως; ἀπὸ αἰῶνος σχεδὸν τὸ ἡμέτερον ἔ-
θνος ἐλευθέρως διδασκόμενον οὐδένα ἠδυνήθη νὰ ἐπιδείξῃ
μετὰ τὸν Κοραῖ ἔμβριθῃ ἑλληνιστὴν ἢ συγγραφέα, ἢ φιλό-
λογον, ἢ φιλόσοφον, οὔτε διασήμους ἀνέπτυξε δημοσιογράφους,
ἢ κωμικοὺς ἢ δραματικοὺς συγγραφεῖς ἢ ποιητὰς, οὔτε ρήτορας
οὔτε θεολόγους, ἀλλ' οὔτε πολιτικοὺς καὶ διπλωμάτας, ἐκτὸς
τῶν τελευταίων μοναδικῶν ἐξαιρέσεων. Παντοῦ μετριότης, κα-
τώτερα μάλιστα πολλακίς καὶ αὐτοῦ τοῦ μετρίου.

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Ἕλλην τῆς Τουρκίας ὅπως ἐν-
παντὶ εὐδοκίμησῃ ἔχει κυρίως καὶ προπάντων ἀνάγκην χα-
ρακτῆρος. Ἀλλὰ ποῖα ἀνατροφή, ποῖα μόρφωσις, ποῖα βιβλία
ποῖα ἄλλα συγγράμματα θὰ ἐμφυσησῶσιν εἰς τοὺς νεαροὺς ἑλ-
ληνόπαιδας τὰς ἀνωτέρας ἐκεῖνας ἠθικὰς ἀρχὰς, τὰς εὐγενεῖς ἰ-
δέας, τὰ ὑψηλὰ ιδεώδη, παρὰ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν συγγραφεῖς, οἱ
ἀθάνατοι παιδευταὶ καὶ παιδαγωγοὶ τῆς ἀνθρωπότητος; ἀλλὰ βε-
βαίως οὐχὶ ὅπως διδάσκονται αὐτοὺς σήμερον γλωσσικῶς καὶ θεω-
ρητικῶς ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ ξένης γλώσσης τῆς Γαλλικῆς ἢ τῆς
Ἀγγλικῆς, ἀλλὰ πρακτικῶς καὶ μορφωτικῶς, τῆς διδασκαλίας αὐ-
τῶν ὡς τροφῆς πνευματικῆς οὐχὶ φειδωλῶς καὶ σχολαστικῶς, ἀλ-
λὰ ἠδέως ἀρτυρωμένης καὶ πλουσιοπαρόχως παρεχομένης, ὅσον
δύναται τὸ πνεῦμα ἐκάστης μαθητικῆς ἡλικίας νὰ χωνεῖ καὶ
ἀφομοιοῖ, οὐχὶ τέλος ὡς στολίσματος, ἀλλὰ ὡς κυρίου ἐνδύμα-
τος διδομένης.

Μαθητῆς Ἕλλην, ὅστις δὲν ἀνέγνωσεν ἅπαντα τὰ ἀνώτε-
ρα ἔργα τοῦ Ξενοφῶντος, ὅστις δὲν διεξῆλθεν ἀνὰ πέντε τοῦ
λάξιτον λόγους τοῦ Ἰσοκράτους τοῦ Λυσίου, τοῦ Πλουτάρχου
τοῦ Πλάτωνος, καὶ δέκα τοῦ Δημοσθένους, ὅστις δὲν ἐδιδάχθη

τέσσαρα βιβλία τοῦ Θουκυδίδου καὶ ὅλας τὰς Δημηγορίας του, ὅστις δὲν ἐνετύφην ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς τὰ οὐράνια Ἔπη τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοῦ ἡμῶν Ποιητοῦ, τοῦ ὁποῖου ἕκαστος Ἑλληνόποις ὄφειλε νὰ ἀποστηθίζῃ τὰ ἀριστοτεχνικώτερα ἀπὸ τὰ μονονουχὶ ἔμφυχα ἐκεῖνα θούρεια ἐξάμετρα, ὁ νέος, ὅστις δὲν ἐμελέτησε τὰς ἡμίσεις τοῦλάχιστον τῶν Τραγωδιῶν τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου καὶ δὲν ἠννόησε τὰς μεγάλας αὐτῶν κοινωνικὰς ἰδέας, δὲν ἐνεβάθυνε τὴν ἀνωτέραν αὐτῶν ψυχολογικὴν τοῦ κόσμου ἀντίληψιν, δι' ἧς πρὸ 25 ἡδὴ αἰῶνων προσεπάθησαν νὰ ἐκθέσωσι καὶ λύσωσιν ἀκατανόητα κοινωνικὰ προβλήματα, ἅτινα ἀπαρallάτως σήμερον παρουσιαζόμενα, βασανίζουσι τὰς ἀνωτέρας τῶν συγχρόνων σοφῶν διανοίας, μαθητῆς, λέγομεν τέλος, ὅστις ὡς κορωνίδα ὅλων αὐτῶν τῶν γνώσεων δὲν θὰ θέσῃ τὸ ἕψος τῆς φαντασίας τοῦ μεγίστου Λυρικοῦ ποιητοῦ, δὲν δικαιούται βεβαίως νὰ νομίζῃ ὅτι ἐδιδάχθη τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, οὔτε νὰ καυχᾶται ὅτι ἐμορφώθη ἑλληνοπρεπῶς. Χαλκὸς ἦχῶν εἶνε οὗτος, καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον· ἄμοιρος χαρακτήρος αἰδρὶς ἠθικῶν ἰδεωδῶν.

Ἄλλὰ τί πταίει ὁ ἀτυχής; μήπως ἡμεῖς σήμερον μάλιστα οἱ ἐν τῇ καθεστηκυῖα ἡλικίᾳ δὲν εἴμεθα οἱ μορφοῦντες τὴν ἐπερχομένην γενεάν, καὶ συνεπῶς οἱ ὑπεύθυνοι δι' αὐτήν; Καὶ ἡμεῖς μὲν ὅπως ὅπως ἠλθομεν καὶ παρερχόμεθα, ἀλλ' οἱ καιροὶ οὐ μενετοὶ προχωροῦν καὶ ἀλλάσσουν καθ' ἡμέραν διαρκῶς μεταβαλλόμενοι καὶ συνεχῶς ἐξελισσόμενοι, παρασύροντές εἰς τὴν δίνην, ὅσους δὲν ἔχουν τὰ ἐφόδια νὰ ἀντιστοῦν καὶ παλαίσουν μὲ τὸ ρεῦμα τῆς σημερινῆς βιοπάλης μὲ τὰς καθ' ἡμέραν τραχυτέρας καὶ βαρυτέρας συνθήκας τῶν σημερινῶν καιρῶν καὶ ἠθῶν.

Εἶπομεν δὲ ἤδη πῶς ἐδῶ ἐν Τουρκίᾳ ὑφούνται περίξ ἡμῶν νέα ἀλλογενῆ στοιχεῖα, ἅτινα χθὲς καὶ πρόνῃν ἡμιβάρβαρα, πρακτικῶς ἅμα καὶ στοιχειωδῶς μορφωμένα, τείνουσιν νὰ μᾶς περάσωσι καὶ μᾶς ἀφαιρέσωσι καὶ ὅσα ἀκόμη οἱ Πατέρες ἡμῶν παρέδωσαν. Οἱ καιροὶ ἐπείγουσιν. Ἀνάγκη ν' ἀνανήψωμεν ταχέως, ν' ἀλλάξωμεν ἰδέας καὶ συστήματα.

Τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν Κέντρον ὀφείλει νὰ προβῇ τὸ ταχύ-εἰς τὴν ὁμοιόμορφον μεταρρυθμίσιν τῆς καθ' ἡμᾶς Δημοσίας

ἐκπαιδεύσεως. Νὰ συντάξῃ καὶ ἐπιβάλλῃ ἐνιαῖα προγράμματα, διὰ τὴν κατωτέραν, τὴν μέσην καὶ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν. Πᾶσα ἐνορία ἢ χωρίον θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἔχῃ προκαταρκτικὴν ἢ δημοτικὴν σχολὴν δωρεὰν διδάσκουσαν. Αἱ ἐκ πολῶν χωρίων ἢ ἐνοριῶν ἀποτελούμεναι Κοινότητες θὰ ἔχωσιν ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητός των Ἀστικὰς Σχολὰς, ἢ ἡμιγυμνάσια, εἰς ὅλα δὲ τὰ μεγαλύτερα Κέντρα καὶ τὰς ἔδρας τῶν Μητροπόλεων θὰ συστηθῇ ἐν τοῦλάχιστον Γυμνάσιον κατὰ ἐπαρχίαν μετ' οἰκοτροφείου, τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν μαθημάτων ὀριζομένης οὕτω κατὰ ἐνιαῖον κλιμακωτὸν σύστημα.

Διδασκαλεῖα δὲ καὶ ἀνώτεροι εἰδικαὶ καὶ πρακτικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ Σχολαὶ πρέπει ἀφεύκτως νὰ ἰδρυθῶν εἰς τὰ μεγάλα Ἑλληνικὰ κέντρα, ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρῃ, Τραπεζοῦντι, ἐν Νίγδῃ, ἢ Καισαρείᾳ καὶ Πανεπιστήμιον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἡ μεγίστη πλειονοψηφία τῶν νέων μας ἀναγκαστικῶς στεροῦνται ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἅτε μὴ δυνάμενοι διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας, ἢ εἰς Εὐρώπην. Διὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τοῦτο εἶνε ἀσυγχώρητον. Καὶ ἡ μὲν οἰκονομικὴ συντήρησις καὶ κατὰ τόπους διεύθυνσις συμφώνως μὲ τὰς γενικὰς καὶ θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ ἐπὶ τούτῳ βεβαίως συνταχθησομένου ἐνιαῖου κανονισμοῦ θὰ ἀνατεθῇ ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐνοριακὰς καὶ Κοινοτικὰς ἀρχὰς καὶ Μητροπόλεις. Ἡ ἀνωτάτη ὅμως ἐπίβλεψις καὶ ἐπιθεώρησις, διοικήσις καὶ ἐξέλεξις θὰ ἀνήκῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Τμῆμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὴν τοιαύτην μερικὴν συγκέντρωσιν ἀπαιτοῦν, ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν, οἱ καιροὶ καὶ αἱ περιστάσεις.

Τὸ ἔθνος εἴπερ ποτε ἄλλοτε ἔχει ἀνάγκην ὁμοιομόρφου μορφώσεως, ἐκπαιδεύσεως καὶ συντάξεως. Ὅχι δὲ μόνον τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα καὶ ἡ διδακτέα κλασικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ ὕλη πρέπει νὰ διαρρυθμισθῶν ἐπιστημονικώτερον διὰ καλῆς καὶ ἐπισταμένως γινομένης ἐκλογῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ Ὀρολόγια τῶν μαθημάτων καὶ αἱ ὥραι τῶν παραδόσεων πρέπει νὰ συντάσσωνται ἐπὶ τὸ φυσικώτερον καὶ ὑγιεινότερον. Δὲν εἶνε

βεβαίως δυνατόν νὰ μὴ ἀποβλακωθοῦν νὰ μὴ πάθουν σωματικῶς παῖδες καὶ ἔφηβοι διδασκόμενοι καὶ ἀκίνητοι καθήμενοι ἐπὶ 6—7 ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ νὰ φορτῶνται τὸ ἀδύνατον εἰσέτι πνευμά των μὲ τόσα διάφορα μαθήματα. Τρεῖς ὥραι διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις, πέντε διὰ τὰς μεσαίας καὶ τέσσαρες διὰ τὰς ἀνωτέρας 3 γυμνασιακὰς τάξεις εἶνε τὸ ἀνώτερον ὄριον τῆς καθημερινῆς διδασκαλίας, ἣν δύναται νὰ δεχθῆ ὁμαλῶς καὶ κατὰ φύσιν ὁ ἐγκέφαλος τοῦ μαθητοῦ. Οἱ Γάλλοι διδάσκονται ἀπὸ 3—4 τὸ πολὺ ὥρας τὴν ἡμέραν, κατορθώνουν ὅμως νὰ μάθωσι καὶ πολὺ περισσότερα καὶ πολὺ καλλίτερα ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ ἐκεῖ τὰ γαλλικὰ εἶνε 10 ὥραι τὴν ἑβδομάδα, καὶ ἄς μὴ προφασίζονται οἱ καθηγηταὶ καὶ παιδαγωγοὶ μας, ὅτι τὰ κλασικὰ μαθήματα ἀπαιτοῦν πολλὰς ὥρας. Δέκα ὥραι εἶναι ἀρκεταί. Λιὰ σχολαστικὴν βεβαίως διδασκαλίαν οὔτε 24 ὥραι δὲν ἀρκοῦν ἀλλ' αἱ τοιαῦται λεπτομέρειαι δὲν εἶνε τῆς παρούσης μελέτης· τὸ πᾶν εἶναι νὰ μελετηθῶσι ἐμβριθῶς καὶ σοβαρῶς, φιλογενῶς καὶ φιλομούσως, καὶ γίνωσι δεκταὶ αἱ γενικαὶ αὐταὶ ἀρχαὶ καὶ βάσεις καὶ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν τὸ ταχύτερον ὅπως κριθῆ καλλίτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον.

Προσοχὴ ὅμως μὴ ἐμπέσωμεν εἰς τὸ ἄλλο λάθος τῆς πρακτικῆς δὴθεν ἐκπαιδεύσεως τῶν παίδων μας, ἣν θέλουσιν οἱ ἡμιμαθεῖς ἔξ ἡμῶν, οἱ νομίζοντες ὅτι διὰ μερικῶν γαλλικῶν καὶ τουρκικῶν καὶ ὀλίγης ἀριθμητικῆς οἱ παῖδές μας θὰ μάθουν ὅσα χρειάζονται, διότι δύναται νὰ γείνουν ἀμέσως ὑπάλληλοι καὶ γραμματικοὶ καὶ λάβουν μισθοὺς!! Τὸ τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο σημαίνει βεβαίως ἢ ν' ἀφήσωμεν τὸν ἐθνισμόν μας, τὸν εὐγενέστερον τοῦ κόσμου, ν' ἀπαρηθῶμεν τὸν Ἑλληνισμόν μας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ἃς μᾶς ἐπιβάλλει, καὶ νὰ πέσωμεν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν πολυωνύμων καὶ ποικιλονύμων ἐθναρίων, ἅτινα μᾶς περιστοιχίζουσι ἐν Τουρκίᾳ.

Πρὸ εἰκοσιπενταετίας μεγάλη μερὶς τῶν Γάλλων λογίων εἶχεν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς κλασσικῆς παιδεύσεως (Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν) καὶ τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῶν εἶχεν ἰδρυθῆ τότε εἰς ὅλα τὰ γαλλικὰ Λύκεια τὸ λεγόμενον Τμήμα τῆς Νεωτέρας Δευτεροβαθμίου Διδασκαλίας (Enseignement Secondaire Moderne) ἄνευ κλασσικῶν.

Σήμερον ὅμως μετὰ εἰκοσαετῆ δοκιμὴν καὶ πείραν αὐτοὶ οὗτοι οἱ διαπρεπεῖς ἄλλως τε θιασῶταί του ὁμολογοῦσι μετὰ θάρρους καὶ εὐκρινείας τὸ λάθος των καὶ ἐπανέρχονται πάντες εἰς τὴν κλασσικὴν παιδευσιν.

Τὸν Ἑλληνα ἐννοῦμεν οὐχὶ γραμματικὸν ἀλλὰ καταστηματοφύχην, οὐχὶ τοκογλύφον καὶ σαράφην ἀλλὰ Τραπεζίτην, οὐχὶ ὑπάλληλον ἀλλὰ διοικητήν, οὐχὶ χειρώνακτα ἀλλὰ ἐργοστασιόφρον. Μόνον ἀρτία καὶ πρακτικὴ, κλασσικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδευτικὴ συνάμα ἐκπαιδεύσεις δύναται νὰ δώσουν εἰς τοὺς παῖδας ἡμῶν τὸν χαρακτῆρα, τὴν αὐτοπεποίθησιν, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἐπιβολὴν, ἀπαραίτητα διὰ τὴν τοιαύτην ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ἐπιτυχίαν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Ἑλληνος ἐφόδια.

Ταῦτα γὰρ ἐν ἔδει τῷδε τῷ ἔθνει καὶ οὕτως αὐτὰ καὶ τοῖς ἀάλοι καλῶς ἐδοκιμάσθη

ΤΕΥΧΟΣ Β΄.

Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

Ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ ἀγωγή καὶ μόρφωσις τῶν νεαρῶν Ἑλληνίδων τῆς Τουρκίας πόρρωθεν δύναται νὰ συγκριθῆ καὶ παραλληλισθῆ μετὰ τῆς τῶν ἀρρένων μας· καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συγχύσεως ἀπιφύγαμεν ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τῆς παρούσης μελέτης ν' ἀναφέρωμεν τι περὶ τῶν Παρθηναγωγείων μας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς γινομένης ἐργασίας.

Ὅπως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνικοῖς ἡμῶν πράγμασι, οὕτω καὶ περὶ τῶν νεαρῶν θηλέων τοῦ Γένους μας, προκειμένου, λίαν ἐπιτολαιῶς καὶ ἀνεξετάστως προέβημεν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν Σχολῶν καὶ προγραμμάτων δι' ὧν ἀξιούμεν νὰ μορφώσωμεν τὰς μελλούσας τοῦ ἔθνους μας Μητέρας.

Οὔτε τοὺς ὅρους τοῦ βίου μας, οὔτε τὰς πολλαπλᾶς συνθηκάς ὑφ' ἃς ζῶμεν ἐν Τουρκίᾳ, οὔτε τὴν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ θέσει τῶν γυναικῶν ἐν γένει, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει, ἄνευ γενικῶν ἀρχῶν, ἄνευ σκοπῶν καὶ προορισμῶν, διδάσκομεν καὶ μορφώνομεν τὰ ἀτυχῆ κοράσια μας κατὰ τρόπον ὅλως ἐναντίον μὲν πρὸς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸ συμφέρον αὐτῶν τῶν ἰδίων, ὅλως δὲ ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς κοινωνίας μας, καὶ ἐνῶ ἐν μέσῳ τῶν ποικίλων στοιχείων καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν ἐν αἷς ζῶμεν, οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιβάλωμεν ὡς μέλλον βραδύτερον νὰ εὐδοκίμησῃ τὸ ἀπερίσκεπτον αὐτὸ τῆς τῶν Ἑλληνίδων μας ἀγωγῆς σύστημα μας

Ὅπως ἔχουσι νῦν τὰ πράγματά μας, ἡ ἀποστολὴ τῶν γυναικῶν μας εἶνε ἀπλῶς οἰκογενειακὴ, ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων τῆς καὶ ἡ σώφρων καὶ συνετὴ διοίκησις τοῦ οἴκου τῆς, εἶνε τὸ ἰδιώδες διὰ τὴν Ἑλληνίδα σύζυγον. Ἐν τῇ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου, ὡς εἵπομεν προλαβόντως, κοινωνικῇ καὶ ἐθνικῇ βιοπάλῃ τὸ μέρος ὅπερ ὀφείλει νὰ λάβῃ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῆς, ἡ Ἑλληνίς, εἶνε ἤδη ἀρκετὰ σοβαρὸν καὶ ἐπίπονον, ὥστε νὰ γείνη σκέψις καὶ περὶ ἄλλων προσόντων δι' ὧν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφοδιασθῆ ἡ νεαρὰ κορασὶς μας διὰ τὸν κόσμον, ὅπως γίνεται τοῦτο εἰς τὰς ἐλευθέρας, ξένας καὶ ὁμογενεῖς ἀλλαχοῦ κοινωνίας.

Ὅταν ἡ γυνὴ καὶ σύζυγος ἔχει ἀρκετὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις ὅπως ἀναπτύξῃ μὲν τὸ βρέφος τῆς κατὰ τοὺς κανόνας τῆς νεωτέρας ὑγιεινῆς, διδάξῃ δὲ αὐτὸ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, βοηθήσῃ δὲ εἰς τὴν κατ' οἶκον μελέτην τῶν μαθημάτων τὸ τέκνον τῆς, ὅταν ἔχει γνώσεις οἰκιακῆς οἰκονομίας, μαγειρικῆς ραπτικῆς κ.τ.λ. ὅπως μὴ σπαταλᾷ ἀσκοπῶς καὶ ἀδίκως τὸ προῖον τῶν κόπων καὶ ἰδρώτων τοῦ συζύγου τῆς, δύναται δὲ ἀπ' ἐναντίας ἀπὸ τὰ καθημερινὰ ἔξοδα νὰ περισσεύῃ καὶ διὰ τὰ ἀπρόοπτα τοῦ οἴκου τῆς, ὅταν ἔχει λάβει ἀρκούσας γνώσεις ἰδιωτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ὥστε νὰ κρατήσῃ ὑψηλὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸ γόητρον καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἐμπιστευμένην τιμὴν τοῦ οἴκου τῆς, ὅταν ἔχει λάβει καλὴν ἀνατροφὴν καὶ λεπτότητα τρόπων, ὅπως συγκρατῆ τὴν πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν οἰκίαν τῆς διαρκὴ ἀγάπην καὶ συμπάθειαν τοῦ συζύγου τῆς, γνωρίζει δὲ νὰ φέρηται ἀξιοπρεπῶς καὶ φρονίμως εἰς τὰς κοινωνικὰς συναναστροφὰς καὶ σχέσεις τῆς, ἡ τοιαύτη γυνὴ εἶνε διὰ τὴν σημερινὴν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικὴν κοινωνίαν τὸ ἰδεῶδες τῆς γυναικειᾶς ἀρετῆς καὶ τελειότητος.

Ἄλλ' ὅπως τοιαύτη γείνη σύζυγος καὶ μήτηρ ἡ νέα Ἑλληνίς, ἀνάλογον βεβαίως πρέπει νὰ λάβῃ ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν ἀνάγκη· λοιπὸν οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀγωγήν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἔθνους, τὴν τοιαύτην ἀποκλειστικὴν τῆς γυναικὸς παρ' ἡμῖν ἀποστολὴν ἔχοντες ὑπ' ὄψει, οὕτως νὰ διοργανώσωσι καὶ τὰ κατὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν τῶν θηλέων τοῦ ἔθνους.

Τὴν ἐπιπολαιότητα δὲ ἦν αὐστηρῶς ἐμέμφθημεν τοὺς ἀρχηγούς καὶ τὰς κατὰ τόπους ἀρχὰς τοῦ Ἑθνους ὡς χαρακτηρίζουσαν τὴν δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν αὐτῶν ἐν τῇ ὀργανώσει τῶν ἀρρεναγωγείων μας, δὲν εἶνε βεβαίως δυνατὸν νὰ μὴ ἐλέγξωμεν ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διαρρυθμίσει τῶν Παρθεναγωγείων μας. Οὐδεμία παιδαγωγικὴ ἀρχὴ οὐδεὶς τελικὸς σκοπὸς ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τῆς θηλείας νεολαίας μας ἐλήφθη ποτὲ ὄψει. Πῶς ὅμως εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτύχη ἡ δημοσία τῶν νεαρῶν Ἑλληνίδων ἐκπαίδεισις, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ εὐδοκίμησιν καὶ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὸν ἱερὸν προορισμὸν τῶν αἰ Ἑλλογαί τῶν θηλέων, καὶ ἐκκληρώσων τὸ πρὸς τὸ Ἑθνος καὶ τὴν κοινωνίαν καθήκον των, ὅταν οὐδεμία ποτὲ γίνεται σοβαρὰ μελέτη καὶ ἐξέτασις ἐν πρώτοις τῆς θέσεως, τοῦ προορισμοῦ, τῆς ἀποστολῆς τῆς γυναικὸς ἐν Ἀνατολῇ, ὅταν ποσῶς δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ὅτι αὐτὴ ἐν Τουρκίᾳ μόνον σύζυγος, παιδαγωγὸς, διδασκάλισσα, ράπτρια, ἢ ὑπηρετρία δύναται νὰ γείνη, ὅταν ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, ὅλα τὰ ἐλεύθερα καὶ ἐπιστημονικὰ στάδια, ὅλα τὰ γραφεῖα τῶν ἐταιρειῶν καὶ ἐμπορικῶν καταστημάτων καὶ τῶν Κυβερνητικῶν Τμημάτων, εἰσὶν αὐτῇ κλειστὰ καὶ ἀπροσπέλαστα, ἀλλ' οὐδόλως κοπιᾶζοντες νὰ λάβωμεν ταῦτα πάντα ὑπὸ σοβαρὰν μελέτην καὶ συμφώνως μὲ τὰς συνθήκας καὶ ἀνάγκας τοῦ τόπου καὶ τῆς κοινωνίας ἐν ἣ ζῶμεν, καὶ κανονίσωμεν τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν θηλέων μας, ἀρκοῦμεθα εἰς τυπικὴν ἀπομίμησιν ὀθνείων καὶ ξένων ἡμῖν τε καὶ τῇ χώρα συστημάτων καὶ προγραμμάτων διδασκαλίας, ἢ καὶ πολλάκις οὐδὲ τὰ τῶν ξένων μελετῶντε; ἀρκοῦμεθα ὅλως ἀνοήτως νὰ ἐφαρμόσωμεν ἄπλως τὰ προγράμματα τῶν Ἀρρεναγωγείων καὶ εἰς τὰ Παρθεναγωγεία μας, καὶ οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλαττον διαπράττομεν μέγιστον ἔγκλημα κατὰ τῆς ὁμογενοῦς κοινωνίας, εἰς ἣν ἀντὶ ἀναλόγως μεμορφωμένων Ἑλληνίδων, καὶ ἀρτίως καὶ πρακτικῶς κατηρτισμένων σοβαρῶν νεανίδων, μελλουσῶν συζύγων καὶ μητέρων, παραδίδομεν κατ' ἔτος ὑπερμέτρως καὶ κούφως ἐξημιένας γυναικείας κεφαλὰς, πλήρεις ἀπειρῶν καὶ φαντασιοπληξίων τετυφωμένων καὶ αὐταρέσκων, αἵτινες πᾶν ἄλλο ὑπόσχονται ἢ ἐπιτυχίαν καὶ εὐτυχίαν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ.

Ἔχομεν τὴν ἀσυχώρητον ἀξίωσιν, τὴν κούφονουν εὐήθειαν νὰ μὴ σκεπτόμεθα ὅτι ἡ γυνὴ πλασθεῖσα καὶ προικισθεῖσα

ἄλλως παρὰ τὸν ἄνδρα ἀδυνατωτέρα σωματικῶς καὶ πνευματικῶς εἶνε φύσει ἀδύνατον νὰ εἶνε ἐπιδεικτικὴ τῆς αὐτῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως. Ἄρρεν καὶ θῆλυ τῆς αὐτῆς ἡλικίας εἰσὶ νῦν καταδικασμένα νὰ ἀκολουθήσων, ἄνευ οὐδεμιᾶς παραλλαγῆς, τὴν αὐτὴν σχεδὸν σειρὰν τῶν μαθημάτων, τοὺς ἰδίους ἑλληνας συγγραφεῖς, τὰ αὐτὰ ἐπιστημονικὰ μαθήματα, τὰ ἴδια νὰ λύσων μαθηματικὰ προβλήματα. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, ἐμπαίζομεν τὸν Πλάστην ἢ περιφρονοῦμεν τὴν φύσιν, θέλοντες καὶ ἀξιοῦντες ἀνοήτως νὰ παρομοιώσωμεν ἡμεῖς καὶ ἐξισώσωμεν ὅσα ὁ Δημιουργὸς αὐτὸς ἔπλασε κατὰ πάντα διάφορα καὶ ἀνισοβάθμια, ὡς νὰ ἐψέγωμεν σὺτὸν ὅτι κακῶς ἔκαμε ποιήσας τὸν ἐγκέφαλον τῆς γυναικὸς μικρότερον τοῦ τῶν ἀνδρῶν, ἐννοοῦμεν καὶ καλὰ καὶ ἐπιμένομεν, ἢ δεκατετράετις νεᾶνις νὰ ἐξηγῆ καὶ ἐννοῆ τὸν Κρίτωνα τοῦ Πλάτωνος, ὅπως ὁ συνομηλιξ τῆς ἑλλην νεανίας, ν' ἀντιλαμβάνεται καὶ ἐκεῖνη ὅπως αὐτὸς, τῶν θεωριῶν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς γεωμετρίας! Ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἀδιαφορία μας δὲν ἔχουσιν ὅρια.

Ἄλλ' ἀρκεῖ πλέον! Καιρὸς νὰ συνέλθωμεν, καιρὸς νὰ ἐξετάσωμεν σοβαρῶς τὸ κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς σπουδαιότατον αὐτὸ ζήτημα τῆς γυναικείας παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως, καιρὸς νὰ ἴδωμεν ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης παραλόγου καὶ ὄλως δυσαναλόγου πρὸς τοὺς νέους μας, ἀγωγῆς τῶν νεανίδων τοῦ ἔθνους, ἡμεῖς αὐτοὶ γινόμεθα αἴτιοι τῆς φανερωῦς πλέον ὀρωμένης οἰκογενειακῆς παρακμῆς καὶ καταπτώσεως, ἣτις μοιραίως ἄγει εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν ἠθῶν, τὴν διαφθορὰν τῶν χαρακτήρων καὶ τὸν ἐκθεατρισμὸν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ ὅποια μὲν εἰσὶ τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματα τῆς βιαίως καὶ συμφοροντολογικῶς ὡς τὰ πολλὰ συναρμολογουμένης σήμερον Ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ὅλως δυσαναλόγως καὶ ἀντιθέτως ἐκπαιδευομένων καὶ μορφουμένων, θὰ προσπαθίσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῇ προσεχεῖ μελέτῃ ἀρκοῦμεθα νὰ ὑποδείξωμεν ἐν τῇ παρουσίᾳ, ὅποια τις φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἔπρεπε νὰ γένηται ἢ ἐκπαιδεύσει παρ' ἡμῖν ἐν Τουρκίᾳ ἰδίως, τῶν Ἑλληνίδων μας.

Τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν περιορισμένην ἐν τῇ Κοινωνίᾳ μας θέσιν καὶ δρᾶσιν τῆς γυναικὸς καὶ διὰ τὰ ὀλίγιστα βιοποριστικὰ στάδια εἰς ἃ δύναται αὕτη νὰ ἐπιδοθῇ, ἐὰν δὲν ἀποκατασταθῇ ἱκανοῦς ἐφόδια εἰσὶν: ἡ τελεία διδασκαλία τῆς νέας καθαρνοῦσης Ἑλληνικῆς γλώσσης, γνώσεις τινὲς τῆς ἀρχαίας, στοιχεῖα καὶ πρακτικὴ διδασκαλία τῆς Τεχνολογίας καὶ συντάξεως.

Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν Παρθεναγωγείων θὰ διδάσκωνται οἱ εὐκολώτεροι καὶ πρακτικώτεροι τῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων, ἐκ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, τοῦ Ξενοφῶντος τοῦ Ἰσοκράτους καὶ Λυσίου καὶ διὰ τὴν ἀνωτάτην τάξιν ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ὀμηρος (ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας) καὶ συνοπτικὴ ἐρμηνεία τραγωδιῶν τινῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους, καὶ ταῦτα ἄνευ σχολαστικῶν καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων. Μεγαλειτέρα κυρίως πρέπει νὰ δοθῇ σημασία εἰς τὰ ἱστορικὰ μαθήματα, τὴν ἱεράν, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἐκτενῶς διδασκόμεναι, συνοπτικὴ δὲ διδασκαλία τῆς γενικῆς ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας. Ἐκ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἀρκοῦσιν ἡ Ἀριθμητικὴ καὶ εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν ἡ Γεωμετρία. Ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα φυσικῆς καὶ ἀστρονομίας, ἐξηγουμένων πρακτικῶς καὶ πειραματικῶς ὅλα τῶν φυσικῶν φαινομένων τῆς Γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ. ὅσα θίγουσιν ἀμέσως τὴν ἐξῆσπτον γυναικίαν φαντασίαν πᾶσα ἀφηρημένη διδασκαλία ἀοράτων ἀντικειμένων καὶ θεωριῶν εἶνε περιττή. Μία δὲ ξένη γλῶσσα πρακτικῶς μᾶλλον διδασκόμενη ἢ ὠφελιμώτατον διὰ πολλοὺς ἠθικοὺς καὶ κοινωνικοὺς λόγους. Ἡ δὲ Μουσικὴ ἢ Γυμναστικὴ, ἢ Ἰχνογραφία, ἢ Ζωγραφικὴ, τὰ Ἐργόχειρα, ἢ Ραπτικὴ, ἢ Οἰκιακὴ ὑγιεινὴ καὶ οἰκονομία, καὶ γνώσεις μαγειρικῆς εἰσὶν ὅλα μαθήματα, ἐξ ἴσου ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα εἰς τὰ Παρθεναγωγεία, ὡς καὶ τὰ ἐκπαιδευτικά. Καὶ μέχρι μὲν μεσημβρίας πρέπει νὰ διδάσκωνται αὐτά. (2—3 ὥραι). Ἡ δὲ μεταμεσημβρία νὰ διατίθεται ἀποκλειστικῶς (2 ὥραι) διὰ τὰ πρακτικὰ ἐκεῖνα μαθήματα 5—6 ὥραι ἑλληνικῶν μετὰ καθημερινῶν ἑλληνικῶν ἐκθέσεων καθ' ἑβδομάδα, 2 ξένων γλωσσῶν, 2 Ἱστορίας, 1 Ἱερωῶν, 2 Φυσικομαθηματικῶν, 1 Γεωγραφίας· καθ' ἡμέραν δὲ 1—2 ὥραι διαχύσεις καὶ Γυμναστικὴ· ἐπίσης δὲ τὴν ἑβδομάδα 2—3 ὥραι Μουσικῆς, 2 Ζωγραφικῆς καὶ Ἰχνογραφίας, 2 ραπτικῆς, 3 ἐργοχειρίων καὶ ἀνὰ μίαν διὰ τὰ λοιπὰ πρακτικὰ μα-

θήματα μετὰ καθημερινοῦ 1 ὥρας διαλείμματος καὶ μελέτης, καὶ σχολείσεως τὴν μετὰ μεσημβρίαν τοῦ Σαββάτου θὰ ἦτο ὅ,τι λογικῶς καὶ εὐλόγως ἰδύνατο νὰ ἐπιβάλληται εἰς τὰ κοράσια μας ὡς Σχολικὴ ἔργασία. Ὁ κύκλος δὲ ὄλων αὐτῶν τῶν μαθημάτων θὰ ἦτο δεκαετής ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ 17ου ἔτους τῆς ἡλικίας των, ὥστε 18 ἐτῶν νεανίς θὰ ἦτο ἐτοίμη καὶ ἀρκούντως κατηρτισμένη ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς νέα διὰ γάμον μετὰ 1—2 ἔτη πρακτικοῦ οἰκιακοῦ βίου παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ της, ἢ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον ἂν προῦρισται νὰ γείνη διδασκάλισσα ἢ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐργασίαν, ἂν ὀφείλει ἐργαζομένη νὰ κερδίσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἑαυτῆς καὶ τῶν γονέων της.

Θὰ δοθοῦν μὲν οὕτω εἰς τὴν νέαν κόρην ὅσαι ἐγκυκλοπαιδικαὶ γνώσεις τῇ χρειάζονται διὰ τὴν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀποστολήν της καὶ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν της, ἐξ ἴσου ὅμως θὰ καταβάλλεται μέριμνα καὶ προσπάθεια, ὅπως σὺν τῇ μορφώσει τοῦ ἤθους καὶ τοῦ πνεύματος, ἀναπτυχθῇ αὕτη καὶ φυσικῶς καὶ σωματικῶς. Ἡ ὑγεία καὶ ἡ εὐρωστία τῶν μελλουσῶν τοῦ ἔθνους Μητέρων, εἶνε σπουδαιότατον δι' ἡμᾶς ζήτημα καὶ διὰ εἰς τὰ κλίματά μας, ἅτινα ἄνευ τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ συγκρατήσωσι μόνον τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος, καὶ τὰ μὲν ἄρρενα καθημέραν τρέχοντα, παίζοντα, ἐκπαιδῶντα, παλαιόντα ἐλευθέρως, εἴτε κατ' οἶκον, εἴτε ἀνὰ τὰς πλατείας καὶ τὰς ὁδοὺς, ἀναπληροῦσι οὐκ ὀλίγον τὴν τεχνικὴν γυμναστικὴν· ἀλλὰ τὰ κοράσια περιορισμένα καὶ μὴ δυνάμενα ν' ἀσκηθῶσι μόνον των, ἐὰν δὲν γυμνάζωνται, εἰσὶν καταδικασμένα εἰς μαρασμὸν, καχεξίαν καὶ ἀδυναμίαν καὶ διὰ εἰς τὰ θερμὰ κλίματά μας, τὰ ἐπισπεύδοντα τὰς ἡβητικὰς ἐκδηλώσεις, μοιραίως δὲ καὶ βαθμιαίως φέρονται πρὸς τὴν ἐπάρατον αὐτὴν ἀναίμιαν, ἢ κατὰ τὴν κατατρώχονται τὰ 3/4 τῶν σημερινῶν νεανίδων μας καὶ ἤτις ἢ ἀναρπᾶ προῶρος αὐτὰς, ἢ τὰς καθιστᾶ ἀσθενικὰς, ἀδυνατούσας νὰ φέρωσιν ἔπειτα τὰς συνεπείας καὶ τοὺς κόπους τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ τῆς μητρότητος. Εἶνε δὲ αὐτὸ μία πληγὴ τῆς κοινωνίας μας ὀλεθρῶς ἐπιρραζούσα καὶ τὴν ὑγείαν τῶν τέκνων μας, ὧν τὰ πλεῖστα, ἢ οὐδὲν ἢ ἀντέχουσιν εἰς τὰ πολλαπλὰ παιδικὰ νοσήματα, ἢ μένουσι καχεκτικά καὶ ἀσθενῆ τὸ τε σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα. Ἐγκλημα λοιπὸν διαπράττομεν ἀπα-

σκολοῦντες μὲν καὶ βαρύνοντες τὸ λεπτοφυῆς πνεῦμα τῶν νεανίδων μας μὲ ὄλως περιττὰ καὶ δύσκολα μαθήματα εἰς βάρος τῆς σωματικῆς τῶν υγιείας δι' ἣν ἀπ' ἑτέρου οὐδεμίαν ἀπολύτως λαμβάνομεν ἐν τοῖς Παρθεναγωγείοις μας σοβαρὰν μέριμναν. Πλέον ἀκόμη καὶ τῶν Ἀρρεναγωγείων μας, διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς τοῦτους, πρέπει τὰ Παρθεναγωγεῖά μας νὰ κτίζονται αὐστηρῶς κατὰ τοὺς κανόνας τῆς υγιεινῆς.

Ὁ κίνδυνος κυρίως εἶναι μέγιστος διὰ τὰς νέας τῶν μικρῶν πόλεων, ὅπου ἀποφοιτῶσαι αὐταὶ ἀπὸ τὰ Παρθεναγωγεῖα βαδισοῦν Ἀστικῆς ἢ Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἐν ἡλικίᾳ 13—14 ἐτῶν, μένουσιν ἄεργοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅτε σωματικὴν ἐργασίαν ἐν τῷ οἴκῳ ἐκτελοῦσαι, ἕνεκα ἀνοήτων καὶ ὀθνεῖων ἡθῶν, ἅτινα δυστυχῶς ἐπεκράτησαν καὶ παρ' ἡμῶν, οὔτε ἄλλην τινα ἀσχολίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ δυνάμεναι ν' ἀναλάβωσι, ἀποχαυνώνονται ἐν διαρκεῖ ὀκνηρίᾳ, ρεμβάζουσιν ἐν τῷ δωματίῳ των, ἐξάπτουσαι τὴν εὐερέθιστον καὶ ἤδη πεπονημένην φαντασίαν των, μὲ τὴν ἀνάγνωσιν νεωτέρων μυθιστορημάτων, καταδικάζουσαι ἑαυτὰς εἰς μαρασμὸν καὶ ἐξάντησιν. Ἐδῶ πολῦτιμος διὰ τοὺς γονεῖς ἐπικούρος καὶ παρηγορία παρουσιάζεται ἡ ξένη Σχολή ἢ μὲ ἐπιναλήψεις καὶ ἐλαιογραφίας ἀπασχολοῦσα τὸ βαλάντιον καὶ τὰς νέας των, ἀκόμη 2.—3 ἔτη· ἀλλὰ τότε διατὶ βιάζονται τὰ Παρθεναγωγεῖα μας; εἴτε Ἀστικὴ εἴτε Ἑλληνικὴ Σχολή, εἴτε Ἡμιγυμνάσιον εἰσὶν τὰ Παρθεναγωγεῖα τῶν πόλεων ὁ κύκλος τῶν μαθημάτων πρέπει πάντοτε νὰ κατανέμηται εἰς 10 ἢ 8 τοῦλάχιστον ἔτη ἀναλόγως τῆς πόλεως, οὕτως ὥστε ἡ νεαρὰ κόρη νὰ εἶνε ἀπασχολημένη ἐν τῇ Σχολῇ μέχρι τοῦ 17 ἔτους. Εἰς τὰ χωρία βεβαίως Ἀστικὴ Σχολή διὰ τὰ ἄρρενα καὶ προκαταρκτικὴ διὰ τὰ θήλεα, εἶνε πλέον παρ' ὅ,τι χρειάζεται· οὔτε τὰ χωρικὸπουλα ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τοῖς ἀγροῖς καὶ ταῖς ἀμπέλοις ἀσχολοῦμενα ἔχουσι καιρὸν διὰ ρεμβασμοῖς καὶ ὄνειρα, ἀλλ' οὔτε συμφέρει νὰ ἐκπαιδεύονται ὑπὲρ τὸ περιβάλλον οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ καὶ προκαλεῖται οὕτω ἢ εἰς τὰς πόλεις μετοικεσία των.

Καὶ πρὸς τοὺς νόμους δὲ τῆς φύσεως σπυροφούμενοι, ὀφείλομεν νὰ κανονίζωμεν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν θηλέων μας κατ' εὐθείαν ἀναλόγως πρὸς τὴν σχέσιν, τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα, ὅπως ὤρισεν αὐτὴν ὁ Πλάστης. Ἡ ἀνόητος μανία τὴν ὀποῖαν ἔχομεν νὰ δίδωμεν εἰς τὰ θήλεά μας τὴν αὐτὴν ἐκπαίδευσιν,

νὰ διδάσκωμεν τὰ αὐτὰ μαθήματα μὲ τὰ τῶν ἀρρένων δημιουργεῖ τὴν παρὰ φύσιν ἀνισορροπίαν τῆς παραλλήλως καὶ ἐν ἴσῳ βαθμῷ πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν δύο φύλων, ἅτινα ἢ φύσις ἐπλασεν διάφορα καὶ ἄνισα ὅπως ὁ τῶν ὄλων Κύριος ἐδημιούργησεν τὴν γυναῖκα φύσει καὶ ἦθει ἀδυνατωτέραν τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ αἱ Κοινωνίαι ὀφείλουσιν νὰ ἐκπαιδεύωσι τὴν γυναῖκα ἐν τῇ αὐτῇ ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν ἄνδρα.

Πᾶσα ἀλλοία ἀπόπειρα, ὡς παρὰ φύσιν γιγνομένη, μοιραίως θὰ φέρῃ ἀντίθετα ἀποτελέσματα. Καὶ περιγίγνεται ἡ νομιζομένη ἡμῶν ὑπὲρ τῶν κορασιῶν μας ὑπέρμετρος φροντίς, πρόξενος πολλῶν οἰκογενειακῶν σκανδάλων καὶ κοινωνικῶν ναυαγίων. Διότι ἔνωσις γυναικὸς ἐν ἴσῳ βαθμῷ ἢ καὶ ὡς πολλάκις νῦν συμβαίνει ἄρτιώτερον μεμορφωμένη τοῦ ἀνδρὸς καὶ συνεπῶς περιφρονούσης αὐτὸν ἀφεύκτως, φέρει ἀτσῆαν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν ἢ νὰ οἰκτείρωμεν τοὺς κούφους ἐκείνους προὔχοντες καὶ τοὺς ἀμαθεῖς ἐφόρους ἐνίων Κοινοτήτων, οἵτινες, ἕνεκα ἀνοήτου κενοδοξίας ἢ ἄλλων ἐλατηρίων, φροντίζουσι διὰ τὰ Παρθεναγωγεῖα πολὺ πλέον τοῦ Ἀρρεναγωγείου νομίζοντες ἴσως ἐν τῇ ἀμαθείᾳ ἢ ἡμιμαθείᾳ των ὅτι πράττουσιν τι τὸ ἐθνοφελές καὶ ἐθνοπρεπές. Ἀλλοίμονον εἰς τὴν Κοινότητα καὶ τὴν Κοινωνίαν, τῆς ὁποίας οἱ μὲν ἄρρενες μόλις ἀξιοῦνται νὰ ἴδωσι τὴν ἀ. Ἑλληνικοῦ, οἱ δὲ θήλειες ἀποφοιτῶσι Γυμνασιακῶν τάξεων. Μεγαλειτέρα ὕβρις κατὰ τῆς Κοινωνίας δὲν δύναται νὰ διαπραχθῇ. Ἀμαρτάνουσιν δὲ βεβαίως καὶ κατὰ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ὅσοι τοιοῦτοτρόπως ἐπιπολοῖως καταχρῶνται καὶ τὰ χρήματα, ἅτινα τοῖς ἐχάρισεν ἡ Τύχη, καὶ τὴν ὑπεύθυνον ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων κοινοτικὴν ἀρχηγίαν, ἣν τοῖς παραχωροῦσι πτωχοὶ ἐνορῖται! Ὁ φυσικὸς κανὼν εἶνε, ὑπάρχοντος, ἕν τινι Κοινοτήτι ἢ πόλει Γυμνασίου ἀρρένων, νὰ προάγῃται τὸ Παρθεναγωγεῖον εἰς ἡμιγυμνάσιον, τηρουμένων πάντοτε τῶν φυσικῶν ἀναλογιῶν ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἐὰν δὲ τὸ Ἀρρεναγωγεῖον εἶνε ἡμιγυμνάσιον, τὸ Παρθεναγωγεῖον νὰ εἶνε Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ οὕτω καθεξῆς· τὰναντία δὲ ὅσοι δρῶσιν, ἀντεθνικῶς ἐργάζονται καταστρέφοντες ἡθικῶς τὴν Κοινωνίαν, ἣν ἀξιοῦσι νὰ διευθύνωσι.

Περισσότερον ὅμως τῶν μαθημάτων καὶ τῶν ὥρῶν διδασκαλίας, ἰδιάζουσα φροντίς πρέπει νὰ λαμβάνηται ἐν τοῖς Παρ-

θυναγωγείοις διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐν γένει ἀγωγὴν καὶ ἀνατροφὴν τῶν κορασίων τοῦ ἔθνους. Ἡ προπότις καὶ ἡ σεμνότης, ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων καὶ ἡ λεπτότης τῆς συμπεριφορᾶς ἐπρέπε νὰ βασιλεύουν εἰς τὰ Παρθυναγωγεία μας ὡς ἰδιαίτερα αὐτῶν γνώρισματα. Πρώτη δὲ καὶ τελευταία ἀρετὴ τῶν νεανίδων μας ὀφείλει πάντοτε νὰ εἴνε ἡ μετὰ ἀφελοῦς σεμνότητος λεπτότης. Ἡ μυστικὴ δύναμις ἡ καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν παρ' ἡμῶν ἐπιτυχίαν καὶ εὐδοκίμῃσιν τῶν ξένων προπαγανδικῶν Παρθυναγωγείων, τῶν Καλογραίων ἰδίᾳ οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ ἡ ἀπέριττος λεπτότης μετ' ὧν διδάσκουσι καὶ παιδαγωγοῦσι τὰς νέας αἰ ἐν αὐτοῖς διευθύνουσαι καὶ διδάσκουσαι καὶ ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων μετ' ἧς ἀνατρέφονται αὐταὶ πρὸς τὰς μαθητορίας των, μετ' ἧς ἀπέριττον δὲ σήμερον ἡμᾶς μανίαν τῆς ξενολατρίας μας αἰ νέαι εἶνε πλέον τοῦ συρμοῦ νὺ περάσουν δύο τοῦλάχιστον ἔτη εἰς τοιοῦτόν τι Pensionnat.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ νέοι μας ἔστω καὶ ἀποφοιτῶντες Γυμνασίου πιστοῦν ἀμέσως εἰς τὴν ἀγοραίαν Κοινωνίαν, συγχρωτίζονται μετὰ ὅλα τὰ παρ' ἡμῶν ποικίλα καὶ ἀνάγωγα στοιχεῖα τοῦ Κόσμου τῆς ἐργασίας, καὶ ὄχι μόνον χάνουν ταχέως τὴν ἀνατροφὴν τοῦ οἴκου καὶ τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εὐκολώτατα προσοικειοῦνται ὅλας τὰς χυδαίας βαναυσότητας καὶ τὸ ὑβρεολόγιον τῶν τριόδων, ἂν αἱ γυναῖκές μας δὲν λάβουν ἀρτίαν καὶ σοβαρὰν ἀνατροφὴν, ὅπως καταπολεμήσωσι ἐν τῷ οἴκῳ τοιοῦτον ἐκχυδαῖσμον τῶν ἀνδρῶν, ζωντανὸν πάντοτε προκείμενον πρὸ αὐτῶν παράδειγμα καλῆς ἀγωγῆς καὶ λεπτότητος, ἐξουδετεροῦσαι ἐν τινὶ μέτρῳ καὶ προᾶνθουσαι τὴν ὀλεθρίως ἐπιηραζούσαν τοὺς τρόπους τῶν ἀγοραίων ἠθικὴν, Ἑλληνικὴν οἰκογένεια θὰ ἐπιπτε γοργῶς, ἀλλ' ἀνεπαισθήτως ὀλισθαίνουσα εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν περιστοιχοῦντων ἡμᾶς κατωτέρων ἔθναρῶν. Καὶ ἐν τούτῳ ἐναργῶς καταφαίνεται ἡ ὑψίστη σπουδαιότης τῆς τῶν νεανίδων μας ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως.

Ἀλλὰ τὰ ξένα αὐτὰ προπαγανδικὰ Παρθυναγωγεία εἶνε ὀλίγιστα καὶ μόνον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εὐρίσκονται ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν κατωτέραν τάξιν τῆς κοινωνίας μας εἶνε δαπανηρὰ καὶ ἀπρόσιτα ἐκτὸς δὲ τούτων, ὅσῳ τελεία καὶ

λεπτὴ καὶ ἂν εἶνε ἢ ἐν αὐτοῖς διδομένη ἀνατροφή ἐπὶ τέλους εἶνε ἀλλογενῆς, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ἀλλόδοξος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν οὐχὶ ἑλληνικὴ εἶνε λοιπὸν αἴσχος διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τοῦ 20οῦ αἰῶνος νὰ μὴ δύναται αὐτὸ νὰ μορφώσῃ ἀρτίως τὰς νέας του ἀλλὰ νὰ αἰσθάνηται τὴν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν ξένων πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἀνατροφῆς τῶν θυγατέρων του!!

Καὶ ἐδῶ ἀκόμη ὑπεύθυνοι εἶναι ἡ ἀμέτρητος ἐπιπολαιότης μας, διότι ποτὲ κανεὶς μας καὶ πολὺ ὀλιγότερον οὐδεὶς τῶν ὑπευθύνων ἀρχηγῶν τοῦ ἔθνους ἐσκεφθῆ ποτὲ σοβαρῶς, οὔτε ἔλαβε τὸν κόπον νὰ μελετήσῃ ἰδιαίτερος τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς σπουδαιότατον τῆς τῶν ἑλληνίδων μας ἐκπαίδεψεως καὶ μορφώσεως, ὅπως ρυθμισθῆ συμφῶνως μετὰ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις μας, μετ' ἧς ἐν Ἀνατολῇ θέσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς γυναικὸς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ μας, μετὰ τὰς συνθήκας τῶν καιρῶν καὶ περιστάσεων μετὰ τὰς νεωτέρας ἀνάγκας τοῦ βίου καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κόσμου. Ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὴν διάθεσιν ἢ τὴν ἰκανότητα νὰ παραλάβωμεν ἐγκαίρως καὶ ἀφομοιώσωμεν ὅσα δυνάμεθα καὶ ὅσα μᾶς ἐπιτρέπονται, ἀπὸ τὴν πρόοδον τοῦ αἰῶνος ἐν ᾧ ζῶμεν, παρουσιάζοντες αὐτὰ εἰς ἰδίαν ἡμῶν ἐξέλιξιν καὶ προαγωγὴν, ὁ πολιτισμὸς εἶνε ἰσχυρότερος τῆς ἀδρανεῖας καὶ ἀναληγῆσας μας, θὰ κατελαμβάνωμεθα πάντοτε ὑπ' αὐτοῦ ἀνετοιμοὶ καὶ ἀπρόθυμοι, θὰ γινώμεθα γελοῖα παίγνια του, ἀναγκασόμενοι ν' ἀπομιμούμεθα ὅλως ἀδεξίως τὰς ὀρέξεις καὶ τοὺς συρμούς του, τοὺς ὁποίους οὐδόλως ἐννοοῦμεν, καὶ οἵτινες οὐδαμῶς σχεδὸν συμβιβάζονται μετὰ τὸ ἔθιμα καὶ τὰς ἀντιλήψεις μας. Ἰδοὺ διατὶ φαινόμεθα κατώτεροι τῶν δήθεν εὐρωπαϊῶν ξένων συμπατριωτῶν μας, πολλάκις μὲν ὑπ' αὐτῶν μνηκτριζόμενοι πάντοτε δὲ κοινωνικῶς ὑπερμέτρως αὐτοὺς τιμῶντες, ὅποιοι δήποτε καὶ ἂν ὦσιν, ὡς πλέον ἡμῶν πεπολιτισμένους.

Εἶνε δὲ ἀναμφήριστον ὅτι πολὺ πλέον καὶ τῶν συστημάτων καὶ προγραμμάτων καὶ τῶν καλλιμαρμάρων κτιρίων, ἔχομεν σήμερον ἀνάγκην ἐπέιγουσαν νὰ μορφώσωμεν θῆλυ διδάσκον προσωπικόν, ὅπερ διὰ τὴν τοιαύτην ὑψηλὴν ἀποστολὴν του δεόντως μορφούμενον καὶ ἀσκούμενον νὰ δυναθῆ νὰ διδάξῃ, ἐκπαιδεύσῃ καὶ μορφώσῃ τὰ κοράσια τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ πρὸς

εὐδοκίμῃσιν τῶν Παρθεναγωγείων μας καὶ ἐπιτέλῃσιν τοῦ προορισμοῦ τῶν δὲν ἀρκεῖ μόνον αἱ διδασκάλισαί μας νὰ εἶνε λογίαι καὶ ἐλλόγιμοι, καὶ οὔτε εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε φιλόλογοι ἢ φιλόσοφοι, ἀπαιτεῖται προπάντων αἱ διδασκάλισαί μας νὰ εἶναι κυρίως παιδαγωγοὶ καὶ δὴ τελειότατοι παιδαγωγοὶ οὐχὶ μόνον τὴν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀγωγήν.

Δὲν εἶνε βεβαίως τοῦ παρόντος νὰ περιγράψωμεν ἐν ἐκτάσει τὴν γυναικείαν φύσιν. Δοθέντος ὁμῶς ὅτι αὕτη εἶναι λεπτότατη καὶ εὐπλαστος, τὰ μάλα ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τὰ περὶ αὐτὴν γιγνώμενα καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς ἔξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῶν φύσει καὶ θέσει ἀνωτέρων τῆς, τῶν γονέων καὶ διδασκάλων τῆς, εὐνόητον τυγχάνει πόσον μία διδασκάλισσα δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ φρόνημα, τὸ ἦθος καὶ τοὺς τρόπους νεαρᾶς κόρης καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ, ὁπότε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματός τῆς αὐξάνουσα καὶ τὴν ἔμφυτον περιέργειάν τῆς, ἔχει προπάντων ἀνάγκην εὐθείας καὶ ὀρθῆς ποδηγητήσεως καὶ ἐσχημμένης διδασκῆς καὶ ἐξηγήσεως παντὸς ὅ,τι πίπτει ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις τῆς· ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος αἱ μητέρες ἐν γένει παρ' ἡμῖν δὲν ἔχουσι τὰ ἀναγκαῖα προσόντα καὶ τὴν δέουσαν ἀνάπτυξιν ὅπως καὶ δεόντως ἐκπληρώσωσιν ὅλα τὰ μητρικὰ καθήκοντά των, εὐκόλως ἐννοεῖται τὸ βαρὺ καὶ ἐπίπονον, ἅμα δὲ καὶ ὅλως λεπτὸν καὶ σπουδαῖον ἔργον ὅπερ ἀναθέτομεν εἰς τὰς διδασκάλισσας μας, ἀπαιτοῦντες δὲ ἀπὸ τὰ Παρθεναγωγεῖά μας νὰ δίδουν εἰς τὴν θήλειαν νεολαίαν μας, πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ προσήκουσαν ἀγωγήν καὶ μόρφωσιν καὶ ἦθους εὐγένειαν, καὶ τρόπων σεμνότητα καὶ χρηστότητα ψυχῆς, ὀφείλομεν καὶ ἀναλόγως νὰ καταρτίζωμεν καὶ ἐτοιμάζωμεν τὸ διδάσκον αὐτῶν προσωπικὸν ἐν καταλλήλοις ἐπὶ τούτῳ ἰδρυόμενοι Διδασκαλεῖοις, καὶ προκειμένου νὰ προσλάβωμεν διδασκάλισσας διὰ Κοινότητα ἢ Παρθεναγωγεῖον, περισσότερον τῶν διπλωμάτων καὶ τῶν φιλολογικῶν γνώσεών τῆς, ἀνάγκη κυρίως νὰ ἐξετάζωμεν τὸ παρελθόν τῆς, τὸ ἦθος, τοὺς τρόπους καὶ τὰς πρακτικὰς αὐτῆς γνώσεις.

Τοιαύτην δὲ ἀριστην μόρφωσιν καὶ ἦθος καὶ τελειότητα ἀξιοῦντες παρὰ τῶν Διδασκαλισσῶν μας πρέπει βεβαίως καὶ ἀναλόγως νὰ τιμῶμεν αὐτάς, καὶ ἕκαστος ἰδιαιτέρως καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἢ Κοινωνία καὶ ἢ Κοινότης, ἀπονέμοντες αὐταῖς ἰδίᾳ καὶ

δημοσίᾳ τὸν προσήκοντα σεβασμὸν, ὅπως ὀφείλομεν ἄλλως τε καὶ φερόμεθα καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους, οὐχὶ ὡς μισθωτοὺς ὑπαλλήλους τῆς Κοινότητος θεωροῦντες καὶ ἐκεῖνας καὶ αὐτοὺς, ἀλλ' ὡς παιδαγωγοὺς καὶ μορφωτὰς καὶ πνευματικοὺς γονεῖς τῶν τέκνων μας, εὐτως ὥστε τὸ διδασκαλικὸν στάδιον νὰ μὴ λογίζεται μόνον βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, ἀλλὰ καὶ εὐγενὲς ἔργον καὶ ἐθνικὴ ἀποστολὴ, ὁπότε ὄχι μόνον οἱ πτωχότεροι τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ καὶ πολλὰ τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ εὐπορουσῶν οἰκογενειῶν εὐχαρίστως καὶ μετὰ ζήλου θὰ ἐπεδίδοντο εἰς αὐτό. Παράδειγμα τρανώτατον καὶ ἀξιολίμητον πρόκειται πρὸ ἡμῶν, οἱ καλόγηροι καὶ αἱ καλογραφαὶ τῶν προπαγανδικῶν Σχολῶν, τοὺς ὁποίους καὶ αἱ Κυβερνήσεις των καὶ τὰ Προξενεῖα των καὶ οἱ ὁμοεθνεῖς των πάντες διὰ πολλῆς τιμῆς περιβάλλουσι καὶ πολυλαπῶς βοηθοῦσι καὶ ὕλικῶς ὑποστηρίζουσι.

Συνελόντες λοιπὸν ἐπαναλαμβάνομεν, ὅπως ἤδη εἵπομεν, ὅτι τὰ Παρθεναγωγεῖα μας οὐδεμίαν πρέπει νὰ ἔχωσιν ὁμοιότητα ἢ ἀναλογίαν πρὸς τὰ Ἀρσεναγωγεῖα μας· αὐτὰ μὲν θὰ μορφώσωσιν ἄνδρας καὶ θὰ ἐτοιμάσωσι στρατιώτας, σωματικῶς σκληραγωγημένους καὶ πνευματικῶς ἀνεπτυγμένους, ἐκεῖνα δὲ θὰ διαπλάσωσιν ἀγαθὰς τὴν καρδίαν, σεμνὰς τὸ ἦθος καὶ λεπτὰς τοὺς τρόπους, ὑγιεῖς γυναῖκας καὶ μητέρας· ἀναλόγως λοιπὸν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀποστολῆς ἐκάστου, θὰ γίνεται καὶ ἡ ἐκλογὴ καὶ σύνταξις τῆς ἐν αὐτοῖς διδασκῆς ὕλης, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν διαρρύθμισις καὶ διοίκησις.

Ἡ εἰς τὰς ξένας Σχολὰς φοίτησις τῶν θυγατέρων τῆς ἀριστοκρατίας μας θεωρεῖται σήμερον ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς μόρφώσεως αὐτῶν, οὐχὶ τόσον διὰ τὴν ἐν αὐταῖς διδασκομένην ξένην γλῶσσαν ὅσον διὰ τὴν ἀνωτέραν καὶ εὐγενεστέραν ἀληθῶς τοῦ ἦθους μόρφωσιν, ἣν αἱ πολλάκις ἔξ ἐυγενῶν οἴκων καταγόμεναι καλογραφαὶ, ἐγχαράσσωσιν εἰς τὰς φύσιν λεπτὰς καὶ εὐγενεῖς καρδίας τῶν νεαρῶν ἑλληνίδων· ἢ ἐν ταῖς ξέναις αὐτοῖς Σχολαῖς ἀτμοσφαῖρα ἐνέχει τι τὸ ἀπειρώς ἄγνον καὶ καθαρὸν, ἢ ἐν αὐταῖς βασιλεύουσα διαρκὴς γαλήνη καὶ ἡ γλυκεῖα ἔκφρασις ἀπλῶν καὶ σεμνῶν, ἀλλὰ λεπτῶν καὶ σοβαρῶν διδασκαλισσῶν μετὰ ἀληθοῦς στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως περιβαλλουσῶν αὐτάς, βαθῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν ὁρμῶν καὶ τῶν ἔξωτερικῶν τρόπων τῶν μαθητριῶν των, ἀλλ' ἀντὶ τὰ συν-

τηροῦμεν ἡμεῖς διὰ τῶν τέκνων μας τὰς προπαγανδικὰς αὐ-
 τὰς Σχολὰς, δὲν εἶνε ἄρα γε δυνατὸν, τὰ Παρθεναγωγεῖα μας
 καλῶς ὀργανιζόμενα ν' ἀναπληρώσωσι τὴν ὑπὸ τῶν ξένων αὐτῶν
 ἰδρυμάτων διδομένην ἀνατροφήν καὶ μάλιστα οὕτως ὥστε οὔτε
 αἱ ἀριστοκράτιδες μας νὰ ἔχωσιν ἀνάγκη ἐκείνων, ἀλλ' οὔτε καὶ
 νὰ στερῶνται αὐτῆς τὰ πολλὰ τοῦ ἔθνους κοράσια τῶν πτωχοτέ-
 ρων τὰ ἀποτελοῦντα καὶ τὴν μεγίστην πλειονοψηφίαν; πῶς ὄχι,
 ἀρκεῖ ἡμεῖς νὰ λάβωμεν τὸν κόπον, οὐχὶ ἀπλῶς καὶ ἐπιπολαίας
 κατὰ τὸ αἰώνιον σύστημά μας, ν' ἀνοίγωμεν Παρθεναγωγεῖα
 εἰκῆ καὶ ὡς τύχη, ἀλλὰ νὰ μελετήσωμεν σοβαρῶς καὶ ἐπισταμί-
 νως τὸ σπουδαῖον κατὰ πάντα ζήτημα αὐτὸ τῆς γυναικείας παρ'
 ἡμῖν ἐκπαίδευσως καὶ συμφῶνως μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ αἵωνος καὶ
 τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας μας, ρυθμίσωμεν τὴν τῶν νεαρῶν
 Ἑλληνίδων μας μόρφωσιν,

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τὸ ἀνέρχεσθαι ἐπὶ ὑψηλῶν θρόνων, τὸ ὑμνεῖσθαι
 καὶ πολυχρονίζεσθαι, τὸ προσκυνεῖσθαι καὶ δοξάζε-
 σθαι, τὸ ἔχειν τὰς τιμὰς καὶ πρωτοκαθεδρίας εἶνε βε-
 βαίως πάντα ἀξιοζήλια πράγματα, διαθρόπτοντα τὴν
 φιλοτιμίαν καὶ ὑπερηφάνειαν παντὸς Ἑλληνος. Ἀλλὰ
 πολὺ πλέον τίμιον καὶ ἀξιοζήλιον διὰ πάντα Ἀρχηγὸν
 καὶ ἄρχοντα Ἑλληνα θὰ ἦτο τὸ ἀνέρχεσθαι θρόνους
 καὶ πρωτοκαθεδρίας, οὐς ὁ ἴδιος θὰ ἔστηνεν ἐν τῇ ἐ-
 θνικῇ συνειδήσει, καὶ οὐς θὰ ἐξύμνει διὰ τῶν αἰώνων
 ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Τὸ ἀμύνεσθαι τῶν κεκτημένων
 Προνομίων τοῦ ἔθνους, τὸ κερδίζειν ἐν ζήτημα μίαν
 μάχην, τὸ φυλάσσειν ἀλώβητα τὰ ἀπὸ τῶν Πατέρων
 ἐνδόξως κληρονομηθέντα δίκαια εἶνε βεβαίως ἔργον
 πατριωτικὸν καὶ ἀξιεπαινον. Ἀλλὰ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια
 ἀξιοῦσι νὰ ζήσωσι ἀθάνατα καὶ τετιμημένα μέχρι συν-
 τελείας τῶν αἰώνων, προσπαθοῦσι διαρκῶς καὶ συνε-
 τῶς ἐργαζόμενα, πάντοτε νὰ προοδεύωσι καὶ κατα-
 κτώσι νέα Δίκαια καὶ Προνόμια ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ
 Κόσμου, ἅτινα διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς καὶ ἐργασίας, αὐ-
 τοὶ μάλιστα οἱ ἐκάστοτε ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἄν-
 δρες των, ἐπαυξάνουσι, καὶ χαράσσουσιν οὕτω διηνεκῶς
 καὶ βαθέως τὸ ὄνομά των ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ, ἐπι-
 βάλλοντα ἑαυτὰ εἰς τε τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς ἐ-
 πιγιγνομένους. Αὐτὰ καυχῶνται ἐπὶ αὐταγαθία καὶ οὐ-
 χὶ ἐπὶ πατραγαθία, αὐτὰ δύνανται νὰ ἐπιδείξουν οὐχὶ

μόνον ὅσα ἐδέξαντο παρὰ τῶν Πατέρων των, ἀλλὰ καὶ ὅσα σὺν τῷ χρόνῳ ἐκέρδισαν καὶ ἀπέκτησαν.

Τοιοῦτοι λοιπὸν ἀπόγονοι τῶν Προγόνων μας ἄς γείνωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως εὐτυχῶς φαίνεται ὅτι ὄταν θέλωμεν δυνάμεθα νὰ γείνωμεν, ἐὰν ἀληθῶς θὰ καυχώμεθα ὅτι εἴμεθα Ἑλληγες.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἔθνους, Κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ἄρχοντας καὶ Δημογέροντας καὶ πάντα ἐν γένει Ἑλληνοορθόδοξον ὑπάρχει τι τὸ τιμιώτερον καὶ ἀγλαώτερον τὸ ἀξιώτερον καὶ ἔθνοπρεπέστερον τῆς τῶν Παίδων τοῦ εὐγενοῦς ἡμῶν ἔθνους ἀγωγῆς καὶ τῆς τῶν ἐπερχομένων γεννεῶν μορφώσεως;

Οὐχὶ βεβαίως.

Ἐν Μερσίνη, μηνὶ Νοεμβρίῳ φθίνοντι 1913.

